

RIIGIKOHUS

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

RINGKONNAKOHTUTE 2011. A OTSUSTE ÜLEVAADE TSIVIILASJADES

Kristiina Urb
peaspetsialist

Tartu

August 2012

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Viitamine Riigikohtu lahenditele	3
2. Tsiviilõiguse üldosa.....	3
3. Võlaõigus	5
4. Elamuõigus.....	8
5. Tööõigus.....	10
6. Asjaõigus	11
7. Perekonnaõigus	13
8. Pärimisõigus	16
9. Juriidilised isikud ja ühinguõigus.....	16
10. Intellektuaalse omandi kaitse	19
11. Tsiviilkohtumenetlus	20
12. Täitemenetlus	22
13. Pankrotimenetlus	23
Kokkuvõte	24

Sissejuhatus

2011. aastal tegi Tallinna Ringkonnakohus tsiviilasjades KIS-i andmete kohaselt 647 otsust ja Tartu Ringkonnakohus 272 otsust. Käesolev ülevaade on koostatud nende lahendite põhjal. Ülevaate eesmärgiks on sarnaselt varasemalt koostatud ülevaadetele¹:

- tuua välja, millisel määral ja kuidas kasutatakse ringkonnakohtu otsustes Riigikohtu praktikat;
- anda ülevaade valdkondadest, mille kohta leidis keskmiselt rohkem ringkonnakohtu lahendeid ning tuua välja nende lahendamise suunad;
- tuua näiteid ka nendest valdkondadest, kus esines vähem vaidlusi.

Ülevaates on toodud ära ka olulisemad ja huvitavamad lahendid. Ülevaate eesmärk ei ole anda hinnangut ringkonnakohtu otsustele.

1. Viitamine Riigikohtu lahenditele

Ringkonnakohtud viitavad otsustes üsna palju Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahenditele. Üldiselt on viited korrektsed ning Riigikohtu seisukohti seostatakse konkreetse lahendatava juhtumi asjaoludega. Samas tuleb ette ka seda, et kohtud märgivad üksnes seda, et Riigikohus on mingis asjas samale järeldusele jõudnud. Kusjuures ei täpsustata, mida Riigikohus leidis ning kuidas see konkreetse kaasusega seotud on. Lisaks esineb seda, et otsuse põhjendustes kasutatakse Riigikohtu seisukohta, kuid otseselt ühelegi Riigikohtu lahendile ei viidata. Reeglina ringkonnakohtud Riigikohtu seisukohti siiski edasi ei arenda, vaid piirduvad Riigikohtu seisukohtade tsiteerimisega ja kaasuse asjaoludega seostamisega.

Riigikohtu praktikale viidatakse kõikide valdkondade otsustes. Allpool on kohati valdkondade juures välja toodud, millistele Riigikohtu lahenditele ringkonnakohtud sagedamini viitavad.

2. Tsiviilõiguse üldosa

Mitmed tsiviilõiguse üldosa vallas tehtud lahendid puudutasid sarnaselt varasemate aastate lahenditele aegumist. Palju leidis käsitlemist tehingu tühisus, eelkõige heade kommete või avaliku korraga vastuolus oleva tehingu tühisus.

Aegumise peatumise kohta on Tallinna Ringkonnakohus otsuses nr 2-07-28303 leidnud, et nõude osaline kohtusse esitamine peatab aegumise vaid selles osas, milles nõue kohtusse esitatakse. Osas, milles nõuet kohtusse esitatud ei ole, aegumine ei peatu.² Ringkonnakohtud on korduvalt viidanud Riigikohtu 05.10.2010 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-52-10. Nimetatud otsuses on Riigikohus selgitanud, et TsÜS § 160 lg 1 mõte on peatada aegumine ainult selle nõude osas, mis on kohtule hagiga esitatud. Hageja võib küll kohtumenetluse kestel algselt esitatud nõuet suurendada, kuid seejuures tuleb tal arvestada sellega, et algselt esitamata jäetud nõude osa võib olla aegunud. Meeles tuleb pidada ka seda, et põhinõude esitamine ei peata esitamata jäetud kõrvalnõude aegumistähtaega.³ Aegumise peatumise küsimuses on ringkonnakohtud viidanud veel näiteks Riigikohtu 29.09.2010 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-30-10.

¹ Riigikohtu õigusteabe osakonnas on varem kahel korral koostatud ringkonnakohtu otsuste ülevaade tsiviilasjades – 2009. a otsuste ülevaade ja 2010. a otsuste ülevaade.

² TlnRnKo 28.01.2011 nr 2-07-28303 p 15. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 04.05.2011 määrusega menetlusse võtmata.

³ vt nt TlnRnKo 16.02.2011 nr 2-03-541, TrtRnKo 08.12.2011 nr 2-06-14510.

Tervise kahjustamisest tuleneva nõude aegumise (TsÜS § 153) kohta on ringkonnakohus märkinud, et tervisekahjustusega tekitatud kahju hüvitamise nõude subjektiks saab olla üksnes füüsilisest isikust kannatanu. Kindlustusandjale saab minna üle füüsilisest isikust kannatanu nõue kahju tekitaja vastu, kuid tal ei ole iseseisvat nõudeõigust. Kindlustusandja tagasinõude aegumistähtaja kulgemine ei alga hetkest, mil kindlustusandja kahju tekitaja vastu tagasinõude omandas, vaid samast ajahetkest kannatanuga. Lisaks leidis kohus, et „tulevase, püsiva või korduva kahju hüvitamise nõude aegumistähtaja arvestamisel kehtib kahju ühtsuse põhimõte, mille kohaselt nõude saab esitada kahju tekitamise aluseks olevatest asjaoludest teadasaamisest, vaidlusalusel juhul seega kehavigastuse tekitamisest alates.“⁴

Vastates küsimusele, millal on **tehing heade kommetega vastuolus**, on ringkonnakohtud sageli kohaldanud Riigikohtu vastavat praktikat ilma sellele otseselt viitamata (vt nt TlnRnKo 08.04.2011 nr 2-08-91736, TlnRnKo 16.05.2011 nr 2-08-19430, TrtRnKo 07.11.2011 nr 2-05-442).⁵ Asjas nr 2-08-19430 leidis ringkonnakohus veel seda, et juriidilise isiku majandustegevuse oluline tahtlik kahjustamine või ettevõtte tegevuse lõppemine tehingute tagajärjel võivad olla aluseks TsÜS § 86 kohaldamisele. Tallinna Ringkonnakohus on 16.05.2011 otsuses nr 2-08-19430 leidnud, et TsÜS § 86 kui üldnormi tuleb kohaldada juhul, kui ei esine muid tühisuse aluseid.

Tahteavalduse kättesaamist on käsitletud näiteks asjas nr 2-11-3030. Kohus, tuginedes Riigikohtu seisukohale⁶, leidis, et e-postiga saadetud teade tuleb lugeda kättesaaduks, kui see on jõudnud saajani ja tal on mõistlik võimalus sellega tutvuda. E-kiri on jõudnud saajani siis, kui see on jõudnud saaja või tema poolt valitud teenusepakkuja serverisse. Kuna saatja valib teate saatmise viisi, siis kannab eelkõige saatja e-kirja tähtaegselt saajani jõudmise riski. Saadetud e-kirja väljavõtte ei tõenda e-kirja jõudmist saajani. Usaldusväärseks tõendiks võib olla nt kolmandast isikust teenusepakkuja serveri väljavõtte selle kohta, et e-kiri saabus teatud ajal tema serverisse. Kokkuvõtvalt asus ringkonnakohus seisukohale, et e-kirja saatja pidi tõendama e-kirja jõudmist saajani, kuid ta ei olnud seda teinud.⁷

Kaudse tahteavalduse kohta on Tallinna Ringkonnakohus märkinud, et selle puhul tuleb hinnata seda tegu, mille kaudu tahteavaldus võiks väljendatud olla ja seda, kas teistel isikutel, keda see puudutab, oli mõistlikult võimalik vastavast tegevusest nii aru saada. Ühtlasi leidis kohus, et hinna alandamise avaldust kui tahteavaldust on võimalik teha kaudsena (TsÜS § 68 lg 3).⁸

⁴ TlnRnKo 31.10.2011 nr 2-10-43404. (Jõustunud)

⁵ nt on kohtud sageli viidanud Riigikohtu 21.11.2008 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-111-08: Heade kommetega võivad tehingud olla vastuolus erinevatel põhjustel, mida ühiskonnas valitsevate arusaamade järgi võib pidada ebamoraalseteks ja taunitavateks. Tehing on vastuolus heade kommetega, kui see eksib ausalt ja õiglaselt mõtlevate inimeste õiglustunde ja väärtushinnangute ning õiguse üldpõhimõtete vastu tehingu tegemise ajal ning tehingu heade kommete vastasus võib tuleneda kas tehingu eesmärgi heade kommete vastasusest või ühe poole ebamoraalsest käitumisest tehingu tegemise eesmärgil.

⁶ RKTko 21.12.2007 nr 3-2-1-123-07.

⁷ TlnRnKo 06.12.2011 nr 2-11-3030. (Jõustunud)

⁸ TlnRnKo 23.11.2011 nr 2-10-470 p 58. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 02.04.2012 määrusega menetlusse võtmata.

3. Võlaõigus

I Võlaõigusseaduse üldosa

Võlaõigusseaduse üldosa puudutavates lahendites esines kõige rohkem kahju hüvitamist käsitlevaid lahendeid. Palju oli vaidlusi ka viivise väljamõistmise üle.

Tallinna Ringkonnakohus on **VÕS § 132 (kahju hüvitamine asja hävimise, kaotsimineku või kahjustamise korral)** kohaldamisel korduvalt viidanud Riigikohtu otsustele tsiviilasjades nr 3-2-1-155-05, 3-2-1-121-08, 3-2-1-54-06 ja 3-2-1-139-05.⁹ Riigikohtu seisukoha kohaselt ei saa ehitise hävimise korral rääkida selle taassoetamise maksumusest või turuväärtusest kui kahjust, kuna ehitis on kinnisasja oluliseks osaks. Elamu põlenguga on kahjustatud kinnisasja ning võimalik on üksnes ehitise taastamine. Kahjuks saavad seega olla kinnisasja kui asja parandamise mõistlikud kulud VÕS § 132 lg 3 järgi. VÕS § 132 mõte on kaitsta kahjustatud isiku vara koosseisu säilimist ning see tähendab, et asja kahjustamise korral lähtutakse kahjuhüvitise kindlaksmääramisel eelkõige vara senise koosseisu taastamiseks vajalike kulutuste suurusest. VÕS § 132 lg-s 3 nimetatud võimaliku väärtuse vähenemise all mõeldakse üldjuhul olukorda, kus kahjustatud asja väärtus jääb pärast kordategemist väiksemaks võrreldes väärtusega, mis oli asjal enne selle kahjustamist. See, et kahjustatud asja taastamise kulu võib ületada asja kahjustamise eelset väärtust, ei anna iseenesest alust VÕS § 132 lg 2 teise lause kohaldamiseks.

Kohtumenetluse-eelsete õigusabikulude hüvitamise nõude on kohtud kvalifitseerinud kahju hüvitamise nõudena VÕS § 115 lg 1 ja § 128 lg 3 järgi.¹⁰ Õigusabikulud peavad olema võlausaldaja nõude maksmapanekuks sisuliselt vajalikud. Samuti tuleb arvesse võtta VÕS § 139 lg-s 2 sätestatud võlausaldaja kahju vähendamise kohustust.¹¹

Tartu Ringkonnakohus on kuni 31.12.2010 kehtinud **VÕS § 130 lg-t 2** kohaldades leidnud, et **mittevaralise kahju** olemasolu tuleb nimetatud sätte sõnastust ja eesmärki arvestades **kehavigastuse või tervisekahjustuse** tekitamise korral eeldada.¹² Samas lahendis on ringkonnakohus kohaldanud Riigikohtu mittevaralise kahju hüvitamist puudutavaid seisukohti. Nimelt on Riigikohus märkinud, et kui kannatanule tekitati kehavigastus või kahjustati tema tervist, siis tuleb VÕS § 130 lg 2 järgi maksta mittevaralise kahju hüvitamiseks kannatanule alati välja mõistlik rahaline hüvitis.¹³ Riigikohus on asunud ka seisukohale, et kui varalise kahju hüvitamise nõudmisel tuleb hagejal üldjuhul tõendada ka kahju olemasolu ja selle suurust, siis mittevaralise kahju suuruse tõendamine ei ole iseenesest võimalik. Mittevaralise kahju hüvitamiseks on üldjuhul piisav nende asjaolude tõendamine, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Kohus otsustab VÕS § 127 lg 6 ja TsMS § 233 lg 1 kohaselt diskretsiooni alusel mittevaralise kahju rahalise suuruse.

⁹ vt nt TlnRnKo 14.06.2011 nr 2-09-20589, TlnRnKo 28.09.2011 nr 2-08-6649, TlnRnKo 28.09.2011 nr 2-05-15519.

¹⁰ vt nt TrtRnKo 12.09.2011 nr 2-10-25008 ja TrtRnKo 06.05.2011 nr 2-10-15559.

¹¹ TrtRnKo 06.05.2011 nr 2-10-15559 (Jõustunud): antud asjas seisnes hageja kohtueelne õigusabikulu kostjale 23.03.2010 saadetud võlanõude-ettepaneku koostamises. Hageja esitas kostja vastu hagi 01.04.2010 ning hagiavaldus erines võlanõude-ettepanekust selle võrra, et kostja võlgnevus oli 01.03.2010 seisu asemel märgitud 31.03.2010 seisuga. Sama esindaja koostas nii võlanõude-ettepaneku kui ka hagiavalduse. Seega ei olnud võlanõude-ettepaneku koostamine hageja nõude maksmapanekuks sisuliselt vajalik ning „hageja rikkus sellega VÕS § 139 lg-s 2 sätestatud võlausaldaja kahju vähendamise kohustust“.

¹² TrtRnKo 27.06.2011 nr 2-10-16044 p 8. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 28.09.2011 määrusega menetlusse võtmata.

¹³ RKTko 09.04.2008 nr 3-2-1-19-08, RKTko 08.04.2011 nr 3-2-1-171-10.

Hüvitise suurused peavad aga siiski vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ja olema sarnastel asjaoludel võrreldavad.¹⁴

Viivise nõude puhul torkasid silma eelkõige kaks teemat. Esiteks esines vaidlusi selle üle, kas viivisenõue on vastuolus hea usu põhimõttega. Riigikohus on tsiviilasjas nr 3-2-1-100-07 korranud oma varasemat seisukohta, et kuigi pikema aja jooksul õiguse kasutamata jätmine võib sõltuvalt asjaoludest kaasa tuua selle teostamise lubamatuse, ei saa üldjuhul seaduses sätestatud aegumistähtaaja sees määrata veel täiendavat hea usu põhimõttest lähtuvat uut tähtaega, mille jooksul isik võib oma õiguste kaitseks hagi esitada. Seda õigustaksid ainult erandlikud asjaolud.¹⁵ Sellele seisukohale on ringkonnakohtud sageli viidanud. Üldiselt leidsid ringkonnakohtud, et kostjad ei ole esile toonud selliseid erandlikke asjaolusid, millest järelduvalt ei ole hageja oma õigust nõuda viivist heauskselt kasutanud.¹⁶ Teiseks vaieldi selle üle, kas arve vastuvõtmine tähendab ka arvel märgitud viivisega nõustumist. Üldiselt asusid ringkonnakohtud seisukohale, et arve vastuvõtmine ei tähenda reeglina seda, et arve vastuvõtja nõustub arvel esitatud tingimustega. Selleks, et arvel näidatud tingimused muutuksid poolte kokkuleppe osaks, peaks arvel olema selgelt näidatud, et soovitakse kokku leppida seni kokkuleppimata tingimustes, st nimetatud vaidluste puhul viivise määras.¹⁷

VÕS § 88 lg 8 kohaldamisel on vaieldud selle üle, kas „intressi“ all on mõeldud lisaks kasutusintressile ka viivitusintressi (viivist VÕS § 113 järgi). Nimetatud sättest tuleneb, et kui võlgnik peab lisaks rahalisele põhikohustusele tasuma kulutusi ja intresse, loetakse, et täitmine on toimunud esmalt kulutuste, seejärel juba sissenõutavaks muutunud intressi ning lõpuks põhikohustuse katteks. Asjas nr 2-10-21190 asus ringkonnakohtus seisukohale, et VÕS § 88 lg-s 8 sätestatud intress ei hõlma viivist.¹⁸ Asjas nr 2-10-4684 märkis kohus aga, et nimetatud sätet kohaldatakse ka VÕS § 113 järgse viivitusintressi osas.¹⁹

II Lepingulised võlasuhted

Sarnaselt varasematele ülevaate koostamise aastatele, esines ka 2011. aastal palju **töövõtulepingute** pinnalt tekkinud vaidlusi. Mitmetes otsustes käsitleti **töö lepingutingimustele mittevastavusest teatamist**. VÕS § 644 lg-st 1 tuleneb, et kui töö ei vasta lepingutingimustele, peab tellija töövõtjat sellest teavitama. Teavitamine peab toimuma mõistliku aja jooksul pärast seda, kui tellija töö lepingutingimustele mittevastavusest teada sai või pidi teada saama. Kui tellija seda ei tee, ei või ta VÕS § 644 lg 3 kohaselt töö lepingutingimustele mittevastavusele tugineda. Näiteks asjas nr 2-08-74566 ei olnud tellija tõendanud, et teatamata jätmine oleks olnud mõistlikult vabandatud ja seetõttu ei saanud ta lepingutingimustele mittevastavusele tugineda.²⁰ Korduvalt oli arutlusel veel ka **töö vastuvõtmise kohustus**. Asjas nr 2-06-2571 märkis kohus, et töö vastuvõtmise kohustus VÕS § 638 järgi tekib juhul, kui töö on valmis, töövõtja on tellijale andnud võimaluse töö üle vaadata ning töö vastab lepingutingimustele. Kuna nimetatud tingimused olid täidetud, luges kohus VÕS § 638 teise lause alusel tööd vastuvõetuks.²¹

¹⁴ RKTko 09.04.2008 nr 3-2-1-19-08 p 13.

¹⁵ RKTko 06.12.2007 nr 3-2-1-100-07 p 16.

¹⁶ vt nt TlnRnKo 01.06.2011 nr 2-09-58258 p 49, TlnRnKo 28.09.2011 nr 2-08-6649 p 50.

¹⁷ vt nt TlnRnKo 21.10.2011 nr 2-10-6272 p-d 22 ja 23, TlnRnKo 29.12.2011 nr 2-10-35558.

¹⁸ TlnRnKo 29.06.2011 nr 2-10-21190. Riigikohus tühistas 04.01.2012 otsusega nr 3-2-1-138-11 ringkonnakohtu otsuse ning jättis jõesse asjas tehtud maakohtu otsuse. Riigikohus asus ringkonnakohtust vastupidisele seisukohale, st leidis, et VÕS § 88 lg-s 8 nimetatud intress hõlmab ka viivist.

¹⁹ TlnRnKo 20.10.2011 nr 2-10-4684 p 19. (Jõustunud)

²⁰ TrtRnKo 06.06.2011 nr 2-08-74566. (Jõustunud)

²¹ TrtRnKo 10.06.2011 nr 2-06-2571. (Jõustunud)

Üürisuhetest tulenevaid vaidlusi oli mõnevõrra vähem. Välja võiks tuua **VÕS § 313 lg 1 alusel üürilepingu ülesütlemist** puudutavad vaidlused. VÕS § 313 lg 1 kohaselt võib kumbki lepingupool üürilepingu mõjuval põhjusel üles öelda. Põhjus on mõjuv, kui selle esinemisel ei saa ülesütlemist soovivaltp lepingupoolelt kõiki asjaolusid arvestades ja mõlemapoolseid huvisid kaaludes eeldada, et ta lepingu täitmist jätkab. Tartu Ringkonnakohus leidis asjas nr 2-09-14680, et üürniku halb majanduslik olukord tervikuna ja üüritud pinnal toimuva majandustegevuse kahjumlikkus ei võimalda iseseisvalt VÕS § 313 lg 1 alusel üürilepingut üles öelda. Kohus tõi välja, et lepingus puudub nn turunduse klausel, mis kohustaks üürileandjat teatud toimingute tegemiseks ja/või teatud kaubanduskeskuse küllastajate arvu tagamiseks või seostaks üüritasu suuruse nende kriteeriumitega. Kokkuvõtvalt asus kohus seisukohale, et antud asjaolusid arvestades ei ole üürnikul alust VÕS § 313 lg 1 alusel üürilepingut üles öelda.²² Tallinna Ringkonnakohus märkis asjas nr 2-08-92033, et kaubanduskeskuses pinna üürimine on eelduslikult seotud võimalusega pinda otstarbekohaselt kasutada ja selle kaudu tulu saada. „Kui üürileandja ei suuda vajalikus ulatuses kindlustada, et ruumid oleksid äripindadena kasutusel, millest tulenevalt oleks tagatud teatud hulga inimeste - küllastajate liikumine keskkuses, siis ei saa eeldada üürniku jätkuvat huvi äripinna üürimise vastu.“ Kohus leidis, et üürnikul oli antud asjaoludest tulenevalt õigus leping erakorraliselt üles öelda.²³

Mitmetes lahendites käsitleti **liisingulepingu ülesütlemise** tagajärgi, st vaieldi selle üle, millised kulud ja kui suures ulatuses peab liisinguvõtja liisingulepingu ülesütlemise korral liisinguandjale hüvitama. VÕS § 367 lg 1 kohaselt tuleb hüvitada kulud, mida liisinguandja seoses liisinguesemega kandis, eelkõige liisingueseme ostuhinna ja ostuhinna finantseerimise kulud selles ulatuses, milles need ei ole kaetud juba tasutud liisingumaksetega. Kui liisinguese jääb pärast liisingulepingu ülesütlemist liisinguandja omandisse, tuleb mainitud kulude hüvitamise nõude suuruse määramisel arvestada liisingueseme väärtust selle liisinguandjale tagastamise hetkel (VÕS § 367 lg 3). Liisinguvõtja peab liisinguandjale hüvitama ka ülesütlemisest tekkinud lisakulud, kui ülesütlemist ei põhjustanud just liisinguandjast tulenevad asjaolud (VÕS § 367 lg 4).

Ringkonnakohtud on nimetatud sätete kohaldamisel sageli viidanud Riigikohtu seisukohtadele.²⁴ Korduvalt on rõhutatud, et liisingueseme väärtus tuleb kindlaks teha eseme liisinguandjale tagastamise aja seisuga. Üldjuhul ei ole määrav liisingueseme müügihind, vaid selle väärtus ehk kohalik keskmine müügihind tagastamise ajal.²⁵ Asjas nr 2-09-39171 leidis ringkonnakohus, et autode müügipakkumiste arvestamisel tõendina tuleb arvestada nii autode sarnasust, tehnilist olukorda kui ka võimalikult lähedast aega sõiduki tagastamise aja seisuga. Sõiduki turuväärtuse hindamisel tuleb hinnata tõendeid kogumist, arvestada tuleb ka turu olemust ja dünaamikat, tegelikult tehtud tehingute arvu ja liisingueseme eripära.²⁶ Ringkonnakohtud on mitu korda saatnud asja maakohtule uueks läbivaatamiseks põhjusel, et liisingueseme turuväärtuse määramisel on eelmenetlus puudulikult läbi viidud.²⁷ Asjas nr 2-09-27819 märkis ringkonnakohus, et maakohus ei selgitanud eelmenetluses pooltele piisavalt

²² TrtRnKo 14.02.2011 nr 2-09-14680. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 20.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

²³ TlnRnKo 14.12.2011 nr 2-08-92033. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 02.05.2012 määrusega menetlusse võtmata.

²⁴ Enim on viidatud järgmistele otsustele: RKTKo 17.06.2008 nr 3-2-1-56-08, RKTKo 29.04.2008 nr 3-2-1-33-08, RKTKo 08.10.2008 nr 3-2-1-77-08.

²⁵ vt nt TlnRnKo 09.03.2011 nr 2-09-20991. (Jõustunud)

²⁶ TlnRnKo 20.05.2011 nr 2-09-39171. (Jõustunud)

²⁷ vt nt TlnRnKo 10.10.2011 nr 2-09-27819. (Jõustunud)

õiguslikku olukorda ja tõendamiskoormise jagunemist ning võttis turuväärtuse arvestamisel aluseks liisingueseme müügihinna oma otsust asjakohaselt põhjendamata.²⁸

VÕS § 367 lg-s 4 toodud lisakulude kohta on leitud järgmist. Asjas nr 2-10-33042 märkis ringkonnakohus, et müügikulude kandmine on otseselt seotud sellega, et liisinguvõtja on rikkunud liisingulepingust tulenevaid kohustusi ning liisinguandja ütles sellest tulenevalt liisingulepingu üles. Seega tuleb auto müügiteenuse eest makstud arvestada VÕS § 367 lg-s 4 toodud lisakuluna.²⁹ Liisingueseme remondikulud ei ole peetud ülesütlemisest tingitud lisakuludeks, kuna liisingueseme remondivajadus mõjutab liisingueseme väärtust, mida VÕS § 367 lg 3 järgi nõude suuruse arvutamisel arvestatakse.³⁰

Üksikud otsused puudutasid **kinkelepingust taganemist jämeda tänamatuse tõttu**. Ringkonnakohtud võtsid asja lahendamisel aluseks Riigikohtu seisukohad.³¹ Reeglina jäi kinkija hagi rahuldamata põhjusel, et kinkija ei olnud suutnud tõendada kingisaaja jämedat tänamatust enda suhtes.³²

III Lepinguvälised võlasuhted

Lepinguväliste võlasuhte all väärivad mainimist au teotamise koosseise käsitlevad vaidlused.³³ Võrreldes 2009. ja 2010. aastaga esines 2011. aastal neid vaidlusi rohkem. Näiteks avas kohus VÕS § 1047 lg-s 1 sisalduvat „avaldamise“ mõistet ning leidis, et seda tuleb sisustada igakordselt konkreetse tsiviilasja raames tuvastamist leidnud asjaolude alusel. Kusjuures tähtis ei ole mitte kolmandate isikute, kellele vastav teave teatavaks sai, arv, vaid nende isikute ja vaidlusaluse teabe seos. Apellandi seisukoht oli, et mittetulundusühingu kui konkreetse juriidilise isiku organite liikmeskond moodustab selle üldsuse, avalikkuse või kolmandate isikute ringi, kellele ühe selle sama juriidilise isiku organi liikme kohta ebaõigete andmete ja ebakohaste väärtushinnangute edastamist saab pidada „avaldamiseks“. Kohus leidis, et vaidlusalune teave sai teatavaks isikutele, kelle pädevuses üldkoosolekuna oli selle teabe alusel otsustada, kas üks juhatuse liige on sobilik edasi vastavaid ülesandeid täitma. Ilma selle teabeta ei oleks üldkoosolek saanud oma põhikirjalist ülesannet täita. Sellises olukorras ei ole tegemist avaldamisega VÕS § 1047 mõttes.³⁴ Asjas nr 2-10-67139 vaieldi muuhulgas selle üle, kas kohus saab keelata veebilehel avaldatava ebaõigete andmete ümberlükkamise teate kommenteerimise võimaluse. Ringkonnakohus asus seisukohale, et hageja soov on põhjendatud ning kooskõlas VÕS § 1055 lg 1 mõttega, kuna hageja taotlus on suunatud sellele, et kostja avaldatud ebaõigete andmete avaldamisest põhjustatud olukord lõppeks.³⁵

4. Elamuõigus

Suur osa elamuvaidlustest on seotud **korteriühistuseaduse (KÜS) § 15¹ lg-s 1 sätestatud majandamiskuludega**. Asjas nr 2-10-22246 leidis ringkonnakohus, et KÜS § 15¹ lg 1

²⁸ TlnRnKo 10.10.2011 nr 2-09-27819 p 25. (Jõustunud)

²⁹ TlnRnKo 01.07.2011 nr 2-10-33042. (Jõustunud)

³⁰ TlnRnKo 13.12.2011 nr 2-09-10477. (Jõustunud)

³¹ RKTko 22.02.2007 nr 3-2-1-153-06 p 12.

³² vt nt TrtRnKo 07.03.2011 nr 2-08-18952, TlnRnKo 11.05.2011 nr 2-10-9271.

³³ Eristatakse kahte au teotamise koosseisu: 1. au teotava ehk ebakohase väärtushinnangu avaldamine (VÕS § 1046 lg 1) ja 2. au teotava tegelikkusele mittevastava asjaolu avaldamine (VÕS § 1047 lg-d 1 ja 2).

³⁴ TlnRnKo 05.10.2011 nr 2-09-14448 p 56. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 16.01.2012 määrusega menetlusse võtmata.

³⁵ TlnRnKo 30.11.2011 nr 2-10-67139 p 75. (Jõustunud)

võimaldab korteriühistu põhikirjaga küll pindalapõhisest arvestusest kõrvale kalduda, kuid selleks peab põhikirjas olema konkreetselt sätestatud, missugused kulutused jaotatakse erinevalt seaduses sätestatust ja milline on nende kulutuste arvestuse viis. Kõrvalekaldumise aluseks ei ole piisav korteriühistu liikme staatus, st see kas tegemist on juriidilise või füüsilise isikuga. Kohus tõi välja, et juriidilisele isikule korteriomandi kuulumine ei tähenda iseenesest seda, et korteriomanik tarbib teenuseid suuremas mahus kui füüsilisest isikust omanik. Selline otsustus seab ebavõrdsesse positsiooni juriidilistest isikutest korteriomanikud võrreldes näiteks füüsilisest isikust omanikuga, kes võib tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana või kes on oma ruumid andnud juriidilise isiku kasutusse lepingu alusel.³⁶

Mitmetes asjades on probleemiks olnud see, kuidas teha kindlaks, kui palju peab korteriühistu liige majandamiskulude eest maksma ning sellega seonduv tõendamiskoormise jaotus. Sellistel juhtudel on ringkonnakohtud sageli tuginenud Riigikohtu otsusele asjas nr 3-2-1-53-10.³⁷ Nimetatud asjas leidis Riigikohus, et selle kindlakstegemiseks, kui palju peab korteriühistu liige majandamiskulude eest maksma, tuleb jagada korteriühistu kõik majandamiskulud kõigi korteriomandite reaalosadeks olevate eluruumide või mitteiluruumide pindalade summaga ruutmeetrites ning korrutada sellele liikmele kuuluva korteriomandi reaalosaks oleva eluruumi või mitteiluruumi pindalaga. Hageja (korteriühistu) peab tõendama, kui suured olid tervikuna korteriühistu majandamiskulud mingis ajavahemikus, mille eest tasumist nõutakse. Seda saab tõendada näiteks korteriühistu otsusega, millega määratakse kindlaks mõnd liiki majandamiskulude suurus. Elamu majandamiseks ostetud teenuste puhul on võimalik raamatupidamisdokumentidega tõendada, kui palju oli korteriühistu kohustatud teenuseosutajale tasuma. Korteriühistu peab ka tõendama asjaolud, mille kindlakstegemine on vajalik selleks, et jagada majandamiskulud liikmete vahel. Kui põhikirjas ei ole kehtestatud KÜS § 15¹ lg-s 1 sätestatud pindalapõhisest arvestusest erinevat regulatsiooni, tuleb tõendada seda, kui suur on kokku korteriühistu kõigi eluruumide ja mitteiluruumide pindala ja selle korteriühistu liikme eluruumi või mitteiluruumi pindala, kellelt majandamiskulude tasumist nõutakse. Korteriühistu liikmele ei teki kohustusi ainuüksi sellest, et korteriühistu on talle esitanud arve majandamiskulude tasumiseks.³⁸

Vaidlusi esines ka selle üle, kelle vastu esitada korteriomandi võõrandamise korral nõue tasumata jäänud maksete pärast. **KÜS § 7 lg-st 3** tuleneb, et korteriomandi võõrandamisel on korteriomandi omandaja kohustatud korteriühistule tasuma korteriomandi võõrandaja poolt tasumata jäänud majandamiskulude ja muude maksete eest. Tallinna Ringkonnakohtus selgitas asjas nr 2-09-2090, et nimetatud säte loob korteriomandi võõrandaja ja omandaja solidaarse kohustuse korteriühistu ees ning korteriühistul on võimalik valida, kas ta pöörab korteri võõrandaja poolt tasumata jäänud majandamiskulude ja muude maksete nõude võõrandaja või omandaja vastu.³⁹ Riigikohus nõustus samas tsiviilasjas tehtud otsuses ringkonnakohtu seisukohaga.⁴⁰

Seoses **valitseja õigustega** on kohtud korduvalt väljendanud seisukohta, et **korteriomandiseaduse (KOS) § 21 lg 2 p 5** ei anna valitsejale õigust enda nimel nõuet esitada, vaid valitseja saab nõude esitada korteriomanike nimel, olles seejuures kõigi

³⁶ TrtRnKo 24.10.2011 nr 2-10-22246 (jõustunud). Nimetatud asjas oli korteriühistu üldkoosolek võtnud vastu põhikirja muudatuse ning majandustegevuse aastakava, milles füüsilistele ja juriidilistest isikutest korteriomanikele kehtestati erinevad tariifid majandamiskulude arvestamisel.

³⁷ vt nt TlnRnKo 29.12.2011 nr 2-07-18599, TlnRnKo 29.12.2011 nr 2-10-26130, TrtRnKo 21.02.2011 nr 2-09-24974.

³⁸ RKTko 16.06.2010 nr 3-2-1-53-10 p14.

³⁹ TlnRnKo 10.01.2011 nr 2-09-2090 p 32. (Jõustunud)

⁴⁰ RKTko 15.06.2011 nr 3-2-1-48-11 p 12.

korteriomanike esindaja.⁴¹ Asjas nr 2-09-49894 vaieldi selle üle, kelle vastu saab hageja töövõtjana nõude esitada – kas kostja kui valitseja vastu või korteriomanike vastu. Kostja väitis, et tegutses töövõtulepingut sõlmides korteriomanike esindajana ja talle ei saanud sellest lepingust kohustusi tuleneda. Ringkonnakohus tõi välja, et korteriomanike ja valitseja vahel võib olla käsundussuhe (VÕS § 619 lg 1), aga nendevaheline leping võib vastata ka komisjonilepingu (VÕS § 692) tunnustele, mil valitseja kui komisjonär sõlmib kolmanda isikuga lepingu enda nimel. „Kuigi valitseja ja korteriomanike vaheline õigussuhe ei saa iseenesest mõjutada valitseja ja töövõtja vahelist õigussuhet, kui taoline suhe on olemas, võib sel siiski olla tähtsus vaidlusaluse lepingu tõlgendamise seisukohalt tulenevalt VÕS § 29 lg 5 punktist 4.“⁴²

5. Tööõigus

Eelkõige esines vaidlusi seoses **tööandja algatusel töölepingu lõpetamisega**. Töölepingu seaduse (TLS) § 88 lg 3 kohaselt võib tööandja töölepingu töötaja kohustuse rikkumise või tema töövõime vähenemise tõttu üles öelda, kui ülesütlemisele on **eelnenud tööandja hoiatus**. Eelnevat hoiatamist ei ole vaja, kui töötaja ei saa kohustuse rikkumise erilise raskuse tõttu või muul põhjusel seda hea usu põhimõtte järgi tööandjalt oodata. Tallinna Ringkonnakohus kohaldas asjas nr 2-09-58618 seda sätet olukorras, kus töötaja kasutas ära oma ametiseisundit ning lasi tööandja materjalidest ja tööandja tööjõudu kasutades valmistada endale aia. Töötaja lasi ka osad aia valmistamiseks kasutatud materjalid ja töötunnid kanda teiste projektide arvele, mille tulemusel tema tellimuse maksumus vähenes. Ringkonnakohus leidis, et mõistlikult tegutses töötaja ei saa eeldada, et tal säiliks usaldus sellise töötaja vastu, ning antud asjaoludel ei ole eelneva hoiatuse tegemine vajalik.⁴³ Asjas nr 2-10-17728 leidis kohus, et ei saa välistada, et tööandja või tööandja juhtkonna solvamine võib anda ka ilma hoiatuseta erakorraliseks ülesütlemiseks õigusliku aluse. Samas on kohus lisanud, et igasugused hinnangud ja igasugune solvamine ei saa olla ilma hoiatuseta töölepingu erakorralise ülesütlemise aluseks ning reeglina peab siiski eelnema hoiatus. Üksnes väga erandlikel asjaoludel võib solvang olla ilma eelneva hoiatuseta töölepingu ülesütlemise aluseks.⁴⁴

Töölepingu ülesütlemist tööandja poolt majanduslikel põhjustel käsitleti tsiviilasjas nr 2-10-37058. TLS § 89 lg 5 kohaselt on töölepingu ülesütlemisel koondamise tõttu **tööle jäämise eelisõigus** töötajate esindajatel ja töötajal, kes kasvatab alla kolmeaastast last. Ringkonnakohus tõi välja, et mainitud sättest tulenevalt on kehtiv töölepingu seadus loobunud muudest tööle jäämise eelisõiguse kriteeriumidest ning tööandjale on antud otsustusõigus võimaldada tööle jätta eelkõige töötajad, kes teevad paremini tööd.⁴⁵ Asjas nr 2-10-15098 asus ringkonnakohus järgmisele seisukohale: „Koondatavate ringi ja nende osas TLS § 89 lg 5 kohaldamisel võetakse aluseks tööandja asjaomane üksus, sarnane tööülesannete ring või töötajate kategooria, st tegemist peab olema võrreldavate töökohadega ja töötajatega. Alles olukorras, kus tegemist on võrreldavate töökohtadega, peab töötaja töölejäämise eelisõiguse väljaselgitamisel töötajaid võrdlema ja hindama, lähtudes objektiivsetest tööalastest näitajatest, ning töölejätmisel eelistama neid, kes on edukamalt tööülesandeid täitnud, kel on

⁴¹ vt nt TlnRnKo 01.07.2011 nr 2-10-38504 p 7, TlnRnKo 24.10.2011 nr 2-09-47861.

⁴² TlnRnKo 21.04.2011 nr 2-09-49894. (Jõustumise ootel seisuga: 24.08.2012)

⁴³ TlnRnKo 22.06.2011 nr 2-09-58618. (Jõustunud)

⁴⁴ TlnRnKo 01.07.2011 nr 2-10-17728. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 16.11.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁴⁵ TrtRnKo 13.06.2011 nr 2-10-37058. Riigikohus jättis 02.02.2012 otsusega tsiviilasjas nr 3-2-1-152-11 ringkonnakohtu otsuse muutmata.

suuremad erialased teadmised, oskused, vilumus ning kes on oma teadmisi ja oskusi tulemuslikumalt kasutanud.⁴⁶ Viimatimainitud seisukoht vastab enne 01.07.2009 kehtinud töölepingu seaduse regulatsioonile ning varasemale kohtupraktikale.⁴⁷

Töölepingu erakorralist ülesütlemist töötaja poolt reguleerib TLS § 91. TLS § 91 lg 2 p 2 kohaselt võib töötaja töölepingu erakorraliselt üles öelda tööandjapoolse kohustuse olulise rikkumise tõttu, eelkõige kui tööandja on oluliselt viivitanud töötasu maksmisega. Asjas nr 2-10-12297 asus kohus seisukohale, et tööandjapoolset korduvat töötasu maksmisega viivitamist saab kogumis lugeda töötasu maksmisega oluliseks viivitamiseks.⁴⁸ Tartu Ringkonnakohus on asjas nr 2-10-25884 leidnud, et TLS § 91 lg-st 1 ja 2 tulenevalt peab töötaja algatusel töölepingu erakorraliseks ülesütlemiseks olev põhjus olema piisavalt mõjuv ning seotud tööandja olulise lepingu rikkumisega. Seejuures tuleb arvestada mõlema poole huve lepingu jätkamise suhtes.⁴⁹

Tallinna Ringkonnakohus puudutas **töölepingu lõppemist tähtaja möödumisel** asjas nr 2-10-23088.⁵⁰ Tööandja ei tõendanud, millal saabus sündmus, millega pooled seostasid töölepingu lõppemise.⁵¹ Kohus leidis, et kuna kohus ei saa sellisel juhul tähtajalise töölepingu lõppemise aega määrata, tuleb lugeda, et poolte vahel sõlmitud tähtajaline tööleping muutus TLS § 80 lg 3 järgi tähtajatuks. Vastupidisel juhul muudaks tööandjapoolne käitumine, kus ta on töölepingu tähtaja lõppemise kohta menetluse vältel välja pakkunud mitu kuupäeva, töötaja olukorra määramatuks. Tähtaja saabumine ei olene mitte tööandja suvast, vaid seda peab olema võimalik määrata tegelikkuses toimunud sündmusega. Tähtajalise töölepingu sõlmimisel võib tähtaja määrata tingimuse saabumisega, kuid selle tingimuse saabumise korral peab olema võimalik tõendada, millisel päeval see tingimus saabus. Ringkonnakohtu arvates oli tööandja esitanud ka ülesütlemisavalduse, milles oli töölepingu lõpetamise alusena toodud TLS § 80 lg 1. Kuna aga tööleping ei olnud tähtajaline, siis ei saanud see sellel alusel lõppeda. Tööandja ei olnud esile toonud mingit muud töölepingu ülesütlemise alust ja sellest tulenevalt leidis ringkonnakohus, et ülesütlemine oli TLS § 104 lg 1 järgi tühine.

Seoses **töövaidluskomisjoni otsuse vaidlustamisega** on kohtud korduvalt rõhutanud, et kohus ei kontrolli mitte töövaidluskomisjoni otsust, vaid lahendab töövaidluskomisjonile esitatud avalduse hagimenetluses algusest peale. Sellises olukorras jõustub töövaidluskomisjoni otsus osaliselt ITVS § 25 lg 1 teise lause mõttes üksnes osas, mis ei ole seotud nende esitatud nõuetega, mille läbivaatamist kohtus soovitakse.⁵²

6. Asjaõigus

Suur osa asjaõiguse vallas tehtud ringkonnakohtu otsuseid puudutasid sarnaselt 2009. ja 2010. aastale kaasomandi lõpetamise ning kaasomandi valdamise ja kasutamise seonduvat. Mitmeid lahendeid tehti ka seoses kinnisomandi kitsendustega.

⁴⁶ TrtRnKo 27.10.2011 nr 2-10-15098 p 8. (Jõustunud)

⁴⁷ vt nt RKTko 08.11.2006 nr 3-2-1-103-06.

⁴⁸ TrtRnKo 31.01.2011 nr 2-10-12297 p 12. (Jõustunud)

⁴⁹ TrtRnKo 09.09.2011 nr 2-10-25884 p 8.3. (Jõustunud)

⁵⁰ TlnRnKo 22.12.2011 nr 2-10-23088. Riigikohus võttis 23.04.2012 määrusega asjas esitatud kassatsioonkaebuse menetlusse.

⁵¹ Tähtajaline tööleping sõlmiti „Ostumõllu“ kampaania ajaks ning kampaania lõpp oli see sündmus, millega määrati kindlaks tähtaja lõpp. Tööandja ei suutnud aga tõendada, millal täpselt kampaania lõppes.

⁵² vt nt TlnRnKo 28.09.2011 nr 2-09-40167 p 20, TrtRnKo 27.10.2011 nr 2-10-15098 p 7.

Kaasomandi lõpetamise vaidluste puhul on ringkonnakohtud korduvalt rõhutanud, et kohus saab valida üksnes nende kaasomandi lõpetamise viiside vahel, mida on nõutud hakis või vastuhakis. Seejuures on viidatud ka Riigikohtu vastavale praktikale, näiteks Riigikohtu 04.05.2005 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-40-05. Leitud on, et kaasomandi lõpetamise nõude peab kohus lahendama poolte huvide kaalumise ja lähtudes õiglusest. Selline kaalumine on kohtu diskretsioonioskus, millesse saab kõrgema astme kohus sekkuda vaid juhul, kui kohus on ületanud diskretsioonipiire.⁵³ Tallinna Ringkonnakohtus on asjas nr 2-09-52419 asunud seisukohale, et kaasomandi lõpetamise viisi üle otsustamisel on muuhulgas oluline arvestada sellega, kummal poolel on kaasomandiga suurem emotsionaalne side ning kas kinnistu on mõnele kaasomanikule koduks.⁵⁴ Viitega Riigikohtu 17.10.2005 otsusele nr 3-2-1-102-05 ja 27.09.2012 otsusele nr 3-2-1-70-10 on Tallinna Ringkonnakohtus tsiviilasjas nr 2-06-28076 leidnud, et kaasomandi lõpetamisel õiglase ja kohese hüvitise maksmise tagamiseks tuleb võimalikult täpselt määrata omandi väärtus omandi kaotamise aja seisuga ning kaasomanik peab saama rahalise hüvitise võimalikult samaaegselt omandi kaotusega. Üldjuhul tuleb selleks hinnata kaasomandis oleva asja väärtust ja arvestada selle alusel välja kaasomaniku osa rahas tema mõttelise osa suuruse alusel. Lähtuda tuleb seejuures kaasomandis oleva asja kui terviku harilikust väärtusest.⁵⁵

Üheks kaasomandi jagamise viisiks on jagada asi kaasomanike vahel reaalosadeks. Kinnisasja reaalosadeks jagamise kohta on Tartu Ringkonnakohtus asjas nr 2-05-2882 märkinud, et enne kinnisasja reaalosadeks jagamist tuleb kindlaks teha, kas maatüki ja elamu olemus võimaldavad neid reaalosadeks jagada. Elamu osas tuleb eelkõige kindlaks teha, kas ehitustehniliselt on võimalik elamut jagada nii, et eraldatud osad säilitaksid oma kompleksuse ja kasutusotstarbe ning neid oleks võimalik eraldi kasutada. Kinnisasja reaalosadeks jagamise võimaluse hindamine nõuab tavaliselt eriteadmisi.⁵⁶ Asjas nr 2-09-37242 leidis kohus, et „küsümise lahendamine, kas asja olemus võimaldab selle jagamist, hõlmab muuhulgas ka elukeskkonna ja maastiku omapära hoidmise, otstarbeka juurdepääsutee tagamise, kinnisasja kiildumise ja ribasuse vältimise ning teede, liinide, muude ehitiste ja maaparandussüsteemide otstarbeka kasutamise võimaluse hindamist.“⁵⁷

Kaasomandi valdamise ja kasutamisega seoses võib välja tuua Tallinna Ringkonnakohtu otsuse tsiviilasjas nr 2-10-18341. Asjaõigusseaduse (AÕS) § 72 lg 5 esimese lause kohaselt on kaasomanikul õigus nõuda teistelt kaasomanikelt, et kaasomandis oleva asja valdamine ja kasutamine toimuks vastavalt kõigi kaasomanike huvidele. Kohus leidis AÕS § 72 lg 5 tõlgendamisel, et kõikide kaasomanike huvidena ei tule mõista mitte konkreetsete kaasomanike huvide summat vaid mõistlike kaasomanike huvide kogumit. Kohus täpsustas, et peab silmas konkreetsete kaasomanikega sarnaste, mõistlike, st kõrgetest eetilistest kaalutlustest lähtuvate ja teiste kaasomanike suhtes hea usu põhimõttest lähtuvate ning teiste kaasomanikega arvestavate kaasomanike huvide kogumit.⁵⁸

⁵³ vt nt TrtRnKo 29.12.2011 nr 2-05-2882 p 14, TlnRnKo 16.02.2011 nr 2-06-28076 p 23.

⁵⁴ TlnRnKo 17.05.2011 nr 2-09-52419. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 14.09.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁵⁵ TlnRnKo 16.02.2011 nr 2-06-28076 p 24. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 20.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁵⁶ TrtRnKo 29.12.2011 nr 2-05-2882 p 15.1. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 02.04.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁵⁷ TrtRnKo 21.03.2011 nr 2-09-37242 p 9. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 21.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁵⁸ TlnRnKo 16.11.2011 nr 2-10-18341 p 9. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 07.03.2012 määrusega menetlusse võtmata.

AÕS § 74 lg 1 sätestab, et kaasomandis oleva asja võib võõrandada või koormata, samuti asja või selle majanduslikku otstarvet oluliselt muuta ainult kõigi kaasomanike kokkuleppel. Nimetatud sätte kohaldamisel on Tartu Ringkonnakohus tsiviilasjas nr 2-09-47697 aluseks võtnud Riigikohtu 18.07.2011 otsuses nr 3-2-1-50-11 väljendatud seisukoha, et korteri eraldamine elamu üldisest küttesüsteemist on ühtlasi ühise asja oluline muutmine. Seega on tegemist küsimusega, mis tuleb lahendada kaasomanike kokkuleppel.⁵⁹ Juhul, kui korteriomanik rikub AÕS § 74 lg-t 1 ja muudab ühist asja oluliselt, võib esitada endise olukorra taastamise nõude üks või mitu teist korteriomanikku. Sellise nõude esitamiseks ei ole vajalik kõigi korteriomanike nõusolek.⁶⁰

Juurdepääsu avalikult kasutatavale teele on käsitletud Tartu Ringkonnakohus näiteks asjas nr 2-09-63722. Kohus tõi välja avalikult kasutatavale teele juurdepääsu nõude rahuldamise eeldused ning leidis, et AÕS § 156 lg 1 eesmärk on võimaldada kinnisasja omanikule vajalik juurdepääs avalikult teelt üle teise kinnisasja oma kinnisasjale nii, et võimalikult vähe koormata koormatava kinnisasja omaniku huve.⁶¹ Asjas nr 2-09-17282 vaieldi selle üle, kas kohtu määratud tasu juurdepääsu õiguse eest tuleb maksta üksnes juhul, kui juurdepääsu nõudja juurdepääsu õigust ka tegelikult kasutab. Ringkonnakohus asus seisukohale, et tasu määratakse mitte ainult juurdepääsu õiguse kasutamise eest, vaid ka juurdepääsu tagamise kohustuse talumise ning koormatud kinnisasja väärtuse võimaliku vähenemise hüvitamiseks. Seega ei nõustunud ringkonnakohus maakohtu arusaamaga, et tasu tuleb maksta ainult siis, kui juurdepääsu õigust tegelikult kasutatakse.⁶²

Valduse kaitsega seonduvalt võib välja tuua Tallinna Ringkonnakohtu otsuse asjas nr 2-09-36679. Kohus märkis, et AÕS § 40 lg-s 1 kehtestatakse laiaulatuslik jõu kasutamise keeld. Jõu kasutamine on keelatud ka siis, kui valdajal ei ole valdamiseks õiguslikku alust ning isikul, kes soovib saada asja enda valdusesse, on valdamiseks õiguslik alus.⁶³ **Omavolilise valdaja vastutuse** kohta on Tallinna Ringkonnakohus asjas nr 2-08-6649 leidnud, et AÕS § 84 lg 2 sätestab erikoosseisu omavolilise valdaja vastutusele ning seega ei kohaldu VÕS § 1043 jj sätted, kuid kohaldada tuleb siiski VÕS 7. peatüki (kahju hüvitamine) sätteid. Kohus märkis ka, et tähtsust ei oma, kas omavoli tarvitanud isik oli kahju tekkimises süüdi, st kas ta oli asjade suhtes hoolas või mitte. Vastutust välistavateks asjaoludeks AÕS § 84 lg 2 mõttes on eelkõige need faktorid, mis on kahju tekitanud tegevusest sõltumatud (nt vääramatu jõud) ja oleksid toonud kahju kaasa ka siis, kui kahju põhjustaja tegu põhjusliku seose ahelast täielikult kõrvaldada.⁶⁴

7. Perekonnaõigus

Sarnaselt eelmisele aastale puudutasid ka sel aastal perekonnaõiguse vallas tehtud lahendid eelkõige alaealise lapse ülalpidamise küsimust. Mitmeid lahendeid tehti ka ühisvara jagamise kohta.

01.07.2010 jõustunud perekonnaseadus (PKS) ei reguleeri **jõustunud kohtuotsusega väljamõistetud elatise muutmist**. Elatise nõude muutmise aluseks on TsMS § 459. Asjas nr

⁵⁹ TrtRnKo 10.10.2011 nr 2-09-47697 p 9. (Jõustunud)

⁶⁰ TrtRnKo 12.12.2011 nr 2-09-48918 p 15. (Jõustunud)

⁶¹ TrtRnKo 19.09.2011 nr 2-09-63722 p 25.4. (Jõustunud)

⁶² TlnRnKo 09.11.2011 nr 2-09-17282 p 31. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 12.03.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁶³ TlnRnKo 16.09.2011 nr 2-09-36679 p 28, 29. (Jõustunud)

⁶⁴ TlnRnKo 28.09.2011 nr 2-08-6649 p 45, 46. (Jõustunud)

2-08-25620 leidis kohus, et elatise suurendamise eeldusena tuleb tuvastada, kas maksete suurust või kestust mõjutavad asjaolud on oluliselt muutunud ning kas maksete suuruse muutmise aluseks olevad asjaolud on tekkinud pärast elatise väljamõistmise asja arutamise lõpetamist.⁶⁵ Asjas nr 2-10-15587 märkis kohus, et elatise suuruse muutmiseks on oluline täpselt määrata, millisel määral konkreetsed kulud muutusid. Kuna elatist saab suurendada või vähendada konkreetse summa võrra, siis on tarvis tuvastada, kui palju konkreetsel juhul lapse põhjendatud kulud muutusid. Isegi kui eluasemele tehtavad kulud on aastate jooksul keskmiselt üldjoontes suurenenud, siis see ei pruugi tähendada veel seda, et vastavad kulud on ka konkreetsel juhul suuremad.⁶⁶

Palju leidis käsitlemist küsimus, millal saaks **vähendada elatist alaealisele lapsele alla PKS § 101 lg-s 1 sätestatud määra**. Vastuse saamiseks tuleb pöörduda PKS § 102 poole, mis reguleerib kohustatud isiku varalise seisundi arvestamist. Asjas nr 2-09-37113 leidis Tartu Ringkonnakohus, et PKS § 102 lg 2 ei anna ammendavat mõjuvate põhjuste loetelu, mille esinemisel võiks kohus elatist alla miinimummäära vähendada. Nimetatud asjas oli laps teatud osa ajast kohustatud isiku ülalpidamisel, kuid kohustatud isik ei suutnud seda tõendada. Kohus nentis, et hagi tõendatuse korral oleks võimalik nimetatud sätte alusel elatist vähendada. Samas otsuses märkis kohus veel, et ainuüksi sissetuleku puudumine ei vabasta töövõimelist vanemat elatise maksmise kohustusest.⁶⁷ Tallinna Ringkonnakohus asus asjas nr 2-10-65392 seisukohale, et ülalpidamiseks kohustatud isiku väike sissetulek ei anna alust elatise väljamõistmiseks alla alammäära. Vanem on kohustatud oma lapsi ülal pidama ning selleks tuleb vajadusel leida ka kõrgemalt tasustatav töö.⁶⁸ Asjas nr 2-08-71511 märkis ringkonnakohus, et elatise vähendamine alla miinimummäära on võimalik vaid väga erandlikel juhtudel, seaduses sätestatud eelduste esinemise korral. PKS § 102 lg-s 2 toodud mõjuvate põhjuste kohta lisas kohus, et loetelus konkreetselt nimetatud põhjust saab pidada oluliseks juhul, kui ta on loetelus toodud põhjustega piisavalt sarnane ning vastab selle normi eesmärgile.⁶⁹

Elatise tagasiulatuvalt väljamõistmisel kohaldas Tallinna Ringkonnakohus asjas nr 2-10-34473 PKS § 77 lg-t 2. Nimetatud sätte kohaselt võib õigustatud isik kaalukatel asjaoludel nõuda elatist tagasiulatuvalt kuni ühe aasta eest enne elatise hagi kohtule esitamist. Kohus asus seisukohale, et seadusandja on soovinud ära hoida olukorda, kus lapsed piisavalt elatist ei saa, kuid kohtusse oma õiguste kaitseks ei pöördu ning tekib elatise võlgnevus. Ringkonnakohus leidis, et maakohus oleks pidanud tuvastama kaalukad põhjused elatise väljamõistmiseks tagantjärele.⁷⁰ Ringkonnakohus jättis ülevaate autori arvates tähelepanuta asjaolu, et nimetatud sätte asub perekonnaseaduse 5. peatüki (Abielu lõppemine) 2. jaos (Lahutatud abikaasa ülalpidamine). Elatise tagasiulatuvat väljamõistmist alaealiste laste puhul reguleerib PKS § 108, mida kohtud elatise tagasiulatuvalt väljamõistmisel reeglina ka kohaldanud on.

Abikaasade vastastikust ülalpidamise kohustust reguleerib PKS § 16. Tallinna Ringkonnakohus leidis nimetatud normi kohaldades, et abikaasade lahuselu korral tuleb abikaasadel vastastikku ülalpidamist anda samadel aluselt nagu abikaasade kooselugi korral.

⁶⁵ TlnRnKo 11.11.2011 nr 2-08-25620. (Jõustunud)

⁶⁶ TlnRnKo 14.01.2011 nr 2-10-15587 p 7. (Jõustunud)

⁶⁷ TrtRnKo 04.02.2011 nr 2-09-37113 p 9. (Jõustunud)

⁶⁸ TlnRnKo 23.09.2011 nr 2-10-65392. (Jõustunud)

⁶⁹ TlnRnKo 08.02.2011 nr 2-08-71511. (Jõustunud)

⁷⁰ TlnRnKo 17.11.2011 nr 2-10-34473. Riigikohus jättis 23.01.2012 määrusega asjas esitatud kassatsioonkaebuse läbi vaatamata.

Ainuüksi see, et abikaasade faktilised abielulised suhted on aastaid tagasi lõppenud, ei tähenda, nagu ei oleks ühel abikaasal õigust teiselt elatist nõuda. Lahus elava abikaasa abivajaduse üle otsustamiseks tuleb tuvastada, kas ta suudab ise katta oma tavapärase ja erivajaduste rahuldamiseks vajalikke kulutusi. Selleks tuleb esmalt tuvastada tema vajadused.⁷¹ Asjas nr 2-10-6817 asus kohus seisukohale, et PKS § 16 lg-t 3 tuleb §-s 72 sätestatuga arvestades tõlgendada nii, et kui abikaasal ei ole piisavat sissetulekut seoses poolte ühise alla kolmeaastase lapse hooldamisega, siis ei saa tema suutlikkust end ülal pidada siduda kohustusega enne lapse kolmeaastaseks saamist tööle asuda. Ainuüksi lapse eest hoolitsemine on piisav õigustus suutmatusele end ise ülal pidada.⁷²

Ühisvara jagamise kohta on kohus leidnud, et vara jagamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et vara jagamisega tuleb saavutada võimalikult võrdne jaotus poolte vahel. Selline põhimõte oli sätestatud ka kuni 01.07.2010 kehtinud PKS § 19 lg-s 4, mille kohaselt alles seejärel, kui ühisvara jagamisel osutub ühele abikaasale jääva vara väärtus suuremaks tema osast ühisvaras, mõistab kohus temalt teisele abikaasale välja rahalise hüvitise. Abikaasade ühisvara jagamise eesmärk ei ole rahalise hüvitise saamine.⁷³

Tuginedes Riigikohtu 17.03.2009 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-4-09, leidis ringkonnakohus tsiviilasjas nr 2-08-82186, et muuhulgas on ühisvara jagamisel võimalik **osade võrdsuse põhimõttest kõrvale kalduda**, kui vallasasi, mis muutus abielu ajal kinnisasjaks, oli vallasasjana omandatud ühe abikaasa lahusvara arvel.⁷⁴ Maakohus oli samas asjas eelnevalt, tuginedes samuti Riigikohtu lahendile 3-2-1-4-09, asunud teistsugusele seisukohale.⁷⁵

PKS § 93 lg 1 kohaselt võib **isaduse kohtus vaidlustada** ühe aasta jooksul arvates päevast, millal isadust vaidlustama õigustatud isikule on vaidlustamise aluseks olevad asjaolud teatavaks saanud. Ringkonnakohus on sätet tõlgendades leidnud, et isaduse vaidlustamise tähtaeg hakkab kulgema ajast, mil isik saab teada asjaoludest, mille alusel igal mõistlikul isikul peaks tekkima põhjendatud kahtlus isaduses.⁷⁶ Meeles tuleb ka pidada, et nimetatud sättega ei reguleerita aegumist, vaid tegemist on õigust lõpetava tähtajaga. Sellest tulenevalt tuleb kohtul lähtuda õiguse lõppemisest sõltumata sellest, kas pool esitab selleks taotluse või mitte.⁷⁷

Üks ringkonnakohtu lahend puudutas **PKS § 131 lg 1 ja § 188 lg 1 p 8 põhiseadusvastasust**. Nimetatud normidest tuleneb, et vanemad ei või lapse nimel kohtu eelneva nõusolekuta omandada ja võõrandada väärtpabereid. Antud kohtuasjas leidis lapse isa, et ükski kolmas isik ei ole eelduslikult lapsevanemast õigem otsustama last puudutavaid küsimusi või varalistes ja muudes küsimustes last esindama. Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et märgitud piirang vastab PS § 11 teise lause tingimustele ning ei ole vastuolus PS §-dega 26, 27 ja 32.

⁷¹ TlnRnKo 16.09.2011 nr 2-11-4461. (Jõustunud)

⁷² TlnRnKo 12.12.2011 nr 2-10-6817. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 29.05.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁷³ TlnRnKo 03.05.2011 nr 2-07-30277. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 14.12.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁷⁴ TlnRnKo 17.01.2011 nr 2-08-82186. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 20.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁷⁵ Harju Maakohtu 28.04.2010 otsus asjas nr 2-08-82186.

⁷⁶ TlnRnKo 06.12.2011 nr 2-10-30576. (Jõustunud)

⁷⁷ TlnRnKo 29.11.2011 nr 2-11-2049. Maakohus oli isaduse vaidlustamise hagi jätnud rahuldamata aegumise tõttu.

Ringkonnakohus märkis veel, et selline piirang on sätestatud alaealise varaliste huvide kaitseks ja kohtu eelnev nõusolek on vajalik võimalike kuritarvituste vältimiseks.⁷⁸

8. Pärimisõigus

2011. aastal tehtud ringkonnakohtu otsustes on käsitletud näiteks sundosa pärimise õigust, testamendi kehtetuks tunnistamist, pärandi vastuvõtmist tegudega ja pärandi hooldamise kulude küsimust.

Enne 01.01.2009 kehtinud pärimisseaduse (PärS) § 104 kohaselt kui pärandaja on testamendi või pärimislepinguga jätnud pärandist ilma seaduse järgi pärima õigustatud töövõimetu üleneja või alaneja sugulase või töövõimetu abikaasa või on seadusjärgse pärimisega võrreldes nende pärandiosi vähendanud, on nendel sugulastel ja abikaasal õigus pärida **sundosa**. Mainitud normi kohaldamisel on ringkonnakohus asjas nr 2-09-1450 tuginenud Riigikohtu üldkogu 22.02.2005 otsusele nr 3-2-1-73-04. Riigikohus asus mainitud otsuses seisukohale, et töövõimetus aluseks PärS § 104 kohaldamisel võib esmajoones olla eluiga, tervisekahjustus või puue, kuid lisaks tuleb aluseks võtta ka abivajaduse kriteerium. Abivajaduse kindlaksmääramisel tuleb hinnata, kas sundosa saama õigustatud isik oli pärandaja surma hetkel tema ülalpidamisel või oli abivajaduse tõttu õigustatud ülalpidamist saama. Asjas nr 2-09-1450 nõustus ringkonnakohus maakohtuga, et kostja ei olnud pärandaja surma hetkel abivajav isik ning tal polnud seega õigust sundosa saada. Tõendatud oli, et vaatamata osalisele töövõime kaotusele oli kostja võimeline tööd tegema ja endale elatist teenima.⁷⁹

Pärandi vastuvõtmist tegudega käsitleti Tallinna Ringkonnakohtu 24.05.2011 otsuses asjas nr 2-08-79043. Ringkonnakohus leidis, et tegudega pärandi vastuvõtmine on tahteavaldus ning sellist tahteavaldust saab teha juhul, kui ollakse teadlik pärandaja surmast. Pärandi vastuvõtmisest huvitatud isik oleks pidanud taotlema pärandaja surnuks tunnistamist, et saada tema järelt kehtiva tahteavaldusega (pärandi valdama asumisega) pärida. Riigikohus tühistas ringkonnakohtu otsuse ja saatis asja uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule.⁸⁰ Riigikohus asus seisukohale, et pärandi vastuvõtmise üks komponent on tsiviilkoodeksi (TsK) § 551 lg 2 järgi ka pärija tahe, kuid antud asja asjaolude korral on oluline üksnes see, kas isik asus faktiliselt pärandaja vara valitsema ja valdama (TsK § 551 lg-d 2 ja 3).⁸¹ Kui praegusega sarnastel juhtudel oleks nõutav tuvastada isiku selge tahe pärandavara vastu võtta, ei oleks surnuks tunnistamise korral võimalik pärandi vastuvõtmiseks seaduses (TsK) ettenähtud korda rakendada. See aga oleks vastuolus pärimisõiguse tagatuse põhimõttega põhiseaduse § 32 lg 4 järgi.

9. Juriidilised isikud ja ühinguõigus

2011. aastal käsitlesid mitmed ringkonnakohtute otsused **juhatuse liikme vastutust pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral**. Äriseadustiku (ÄS) § 180 lg 5¹ esimese lause kohaselt peab juhatuse juhul, kui osühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei

⁷⁸ TlnRnKo 06.12.2011 nr 2-10-32637. Riigikohus tühistas 05.06.2012 otsusega kohtuasjas nr 3-2-1-68-12 ringkonnakohtu otsuse.

⁷⁹ TrtRnKo 28.02.2011 nr 2-09-1450 p 7. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 13.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁸⁰ RKTko 13.12.2011 nr 3-2-1-130-11.

⁸¹ Testamendijärgne pärija suri enne kohtuotsuse tegemist, millega pärandaja surmaaeg tagasiulatuvalt kindlaks tehti, kuid pärast pärandaja surmakuupäeva. Testamendi kohaselt on kostja pärijaks juhul, kui testamendijärgne pärija pärandit vastu ei võta. Hageja on testamendijärgse, st esialgse pärija abikaasa.

ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, viivitamata, kuid mille hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõutuse ilmnemisest esitama kohtule osaühingu pankrotiavalduse.

Asjas nr 2-09-62620 märkis ringkonnakohus, et ÄS § 180 lg-st 5¹ tuleneva kohustuse üks eesmärk on äriühingu võlausaldajate kaitsmine kahju eest, mille pankrotiavalduse õigeaegne esitamine oleks ära hoidnud. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumine toob kaasa juhatuse liikmete otsese isikliku deliktiõigusliku vastutuse osaühingu võlausaldaja ees. Seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine on õigusvastane tegevus ja nõue tuleb kvalifitseerida VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi.⁸² Ringkonnakohus saatis asja maakohtule uueks läbivaatamiseks ning andis maakohtule juhiseid juhatuse liikmete vastutuse kontrollimiseks. Need on kokkuvõtvalt järgmised. Kui maakohus peaks tuvastama, et juhatuse liikmed on ÄS § 180 lg-t 5¹ rikkunud, tuleb edasi kontrollida kahju tekkimist ja põhjuslikku seost rikkumise ja kahju tekkimise vahel. Õigusvastasuse juures tuleb kontrollida, kas ei esine juhatuse liikmete tegevuse õigusvastasust välistavaid asjaolusid VÕS § 1045 lg 2 järgi. Tuvastades vajadusel VÕS § 1050 järgi juhatuse liikmete süüd, tuleb maakohtul hinnata nii rikkumise tagajärje võimalikku ettenähtavust juhatuse liikmetele kui ka nende eeldatava hoolsuse nõuete rikkumist. Juhatuse liikmed vabanevad vastutusest, kui nad tõendavad, et on käitunud ÄS § 180 lg-s 5¹ sätestatud kohustuse suhtes hoolikalt. Juhatuse liikmed võivad vastutusest vabaneda ka VÕS § 1050 lg 2 alusel.

Rõhutatud on veel seda, et võlausaldaja peab tõendama, et talle on tekkinud kahju, juhatuse liikme tegevus on õigusvastane ning esineb põhjuslik seos tekkinud kahju ja juhatuse liikme õigusvastase tegevuse vahel.⁸³ Asjas nr 2-10-10257 tõi kohus esile, et oluline on tuvastada äriühingu, mille juhatuse liikmete vastu kahju hüvitamise nõue on esitatud, alaline maksejõuetus ajal, kui kohustus jäi täitmata. Ka selles asjas saatis ringkonnakohus asja maakohtule uueks läbivaatamiseks. Ringkonnakohus ütles mh, et kui maakohus tuvastab, et juhatuse liikmed on rikkunud kohustust esitada pankrotiavaldus, siis tuleb hinnata, kas on tõendatud, et selle rikkumise tagajärjel tekkis äriühingu võlausaldajale kahju. Juhatuse liikmed vabanevad vastutusest, kui on tõendatud nende süü puudumine äriühingu võlausaldajale kahju tekitamises.⁸⁴ Seega on ringkonnakohtud üldiselt olnud ühel meelel selles, kuidas nõue kvalifitseerida ning milliseid asjaolusid seejuures kontrollida. Ringkonnakohtud on saatnud asja maakohtule uueks läbivaatamiseks eelkõige põhjusel, et maakohus rikkus menetlusõiguse norme, jättes välja selgitamata asja lahendamiseks olulised asjaolud.

Juhatuse liikme ja äriühingu vahelise õigussuhte kohta on Tartu Ringkonnakohus asjas nr 2-08-93265 leidnud järgmist. Juhatuse liikme poolse nõustumisega asuda tegutsema juhatuse liikmena tekib tema ja äriühingu vahel käsundilaadne õigussuhe, mille osaks ei ole kokkulepe tasu maksmise kohta. ÄS § 314 lg 1 sätestab äriühingu poolt sellist tahteavaldust andma õigustatud isiku. Kui nimetatud organ ei ole äriühingu nimel vastavat tahteavaldust andnud, siis loetakse, et pooled ei ole tasu osas kokkulepet saavutanud ning viidatud õigussuhtest tulenevalt tasu maksmise kohustust ei eksisteeri.⁸⁵ Tallinna Ringkonnakohus on asjas nr 2-06-30656 märkinud, et „kui juhatuse liige on tulemuslikult oma tööd teinud ning äriühing teenib tulu, siis käsunduslepingu regulatsiooni kohaselt (VÕS § 627 lg 1) tuleb majandus- ja kutsetegevuses tegutsemisel tasu maksta, isegi kui selles ei ole kokku lepitud. Seega on

⁸² TlnRnKo 08.04.2011 nr 2-09-62620. (Jõustunud)

⁸³ TrtRnKo 11.02.2011 nr 2-10-10819. (Jõustunud)

⁸⁴ TlnRnKo 23.09.2011 nr 2-10-10257. (Jõustunud)

⁸⁵ TrtRnKo 07.11.2011 nr 2-08-93265. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 02.04.2012 määrusega menetlusse võtmata.

äriühingul kohustus maksta tasu, mis peab vastama äriühingu majanduslikule olukorrale ja juhatuse liikme ülesannetele (ÄS § 180 lg 7, § 314).⁸⁶ Samas on kohus järgnevalt leidnud, et „juhatuse liikme tasu maksmises ja tasu suuruses 9000 krooni kuus alates 01.01.2005 on pooled kokkuleppele jõudnud [...] Tegemist on sisuliselt enamusosaniku otsusega [...] Hageja nõudel saada juhatuse liikme tasu alates septembrist 2003 kuni septembrini 2004 puudub õiguslik alus, st puudub poolte kokkulepe juhatuse liikme tasu maksmiseks.“ Seega on kohus ikkagi pidanud oluliseks kokkuleppe olemasolu tasu maksmise kohta. Tuleb ka tõdeda, et juhatuse liikme tasu problemaatikat on ringkonnakohtud käsitlenud mõnevõrra vastuoluliselt.

Praktikas tekitab probleeme ka **ettevõtte ülemineku** hindamine. Asjas nr 2-09-59811 tõi kohus välja, et ettevõtte ülemineku hindamisel tuleb analüüsida selle kõiki aspekte, sh seda, kas uus tööandja on enamiku töötajatest üle võtnud, kas kliendi- ja muud ärisuhted on üle läinud, majandustegevuse sarnasust enne ja pärast üleminekut, samuti tegevuse peatumise aega ülemineku perioodil. Mainitud kohtuasjas ei olnud ettevõtte tegevus päevakski katkenud, osutati samu teenuseid samas asukohas, samade vahendite ja samade töötajatega, teenuste tutvustamiseks ja pakkumiseks kasutati sama internetiaadressi. Kohus leidis, et need asjaolud koosmõjus võimaldavad teha järelduse, et ettevõtte kui majandusüksuse identiteet on säilinud ning ettevõtte on üle läinud.⁸⁷

Asjas nr 2-09-58258 märkis ringkonnakoht, et ettevõtte üleminekut kinnitab kostja III ja kostja IV tegevus samas kaubandusvaldkonnas ning kostja III majandustegevuse lõppemise ajaline kattuvus kostja IV majandustegevuse alustamisega. Ettevõtte üleminekut kinnitab ka samade ruumide jätkuv kasutamine, samade tootjate kaupade müük, töötajate osaline kattumine, kostja III poolt kostjale IV kaubamärkide ja domeeniaadresside võõrandamine, sarnasus kostja III varasemas ja kostja IV praeguses ärinimes ning juhtorganite seotus. Need asjaolud olid kohtu arvates piisavad, et lugeda nn ettevõtte raskuspunkt kostjale IV ülelänuks.⁸⁸ Riigikohus asus samas tsiviilasjas tehtud lahendis seisukohale, et ringkonnakoht on valesti tõlgendanud ettevõtte üleminekut reguleerivaid sätteid.⁸⁹ Hageja oleks pidanud tõendama ettevõtte majandamisega seotud asjade ja õiguste üleandmist. Riigikohus heitis ringkonnakohtule ette seda, et ringkonnakoht ei olnud kindlaks teinud kaubamärkide domeeniaadresside seotust ettevõtte majandamisega ega seda, millega on nende esemete võõrandamine tõendatud. Riigikohus leidis ka, et ainuüksi selle tuvastamine, et kostja IV kasutab samu ruume ja müüb samu kaupu kui kostja III, et kostjate töötajad kattuvad osaliselt, kostjate ärinimed on sarnased ning kostjad on seotud juhtorganite kaudu, ei anna alust VÕS § 182 kohaldamiseks. Hageja oleks pidanud tõendama ettevõtte majandamisega seotud asjade ja õiguste käsutamist. Seejärel oleks kohus saanud anda õigusliku hinnangu, kas nende asjade ja õiguste käsutamine kogumis kujutab endast ettevõtte üleminekut. Ringkonnakohtu esile toodud asjaolud võivad olla asjakohased selleks, et hinnata, kas asjade ja õiguste kogumiga on üle läinud ettevõtte majandustegevusega seotud põhivara, ettevõtte tuum.

⁸⁶ TlnRnKo 11.03.2011 nr 2-06-30656. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 21.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁸⁷ TlnRnKo 10.03.2011 nr 2-09-59811 p 22. 19.04.2011 määrusega kinnitas Tallinna Ringkonnakoht pooltevahelise kompromissi.

⁸⁸ TlnRnKo 01.06.2011 nr 2-09-58258.

⁸⁹ RKTko 04.01.2012 nr 3-2-1-129-11.

10. Intellektuaalse omandi kaitse

Nagu kahel varasemalgi ülevaate koostamise aastal, puudutasid ka 2011. aastal intellektuaalse omandi kaitse vallas tehtud ringkonnakohtute otsused eelkõige **kaubamärgi õiguskaitset**.

Kaubamärgiseaduse (KaMS) § 10 lg 1 p 2 kohaselt ei saa õiguskaitset kaubamärk, mis on identne või sarnane varasema kaubamärgiga, mis on saanud õiguskaitse identsete või samaliigiliste kaupade või teenuste tähistamiseks, kui on tõenäoline kaubamärkide äravahetamine tarbija poolt, sealhulgas kaubamärgi assotsieerumine varasema kaubamärgiga. Tallinna Ringkonnakohus leidis asjas nr 2-10-18563, et võrreldavatele kaubamärkidele hinnangu andmisel ei saa lähtuda vaid ühest elemendist kaubamärgi koosseisus, nt ainult tähiste lõpuosade sarnasusest. Kohus märkis, et kuna tarbijad on harjunud ka ravimite või sarnaste toodete puhul identsete või sarnaste eesliidete või järelliidete kasutamisega erinevate tootjate poolt, siis muudavad antud juhul erinevad eesliited tähised teineteisest erinevaks. Kohus viitas ka Euroopa Kohtu seisukohale, mille kohaselt on keskmise tarbija tähelepanelikkuse aste otseses sõltuvuses tähistatavate toodete või teenuste kategooriast. Ravimite puhul on tarbijate tähelepanelikkuse aste suurem ning arvesse tuleb võtta ka spetsialistide rolli ravimite väljastamisel. Kohtu hinnangul ei saa seega lähtuda ainult tavatarbija arusaamadest, vaid ka spetsialistide eriteadmistest. Lisaks pööravad tarbijad üldjuhul rohkem tähelepanu kaubamärkide algusele kui lõpule. Samas tuleb võrreldavate kaubamärkide äravahetamise tõenäosuse hinnangul esmasena siiski lähtuda kaubamärkide loodavast terviklikust muljest.⁹⁰

Ka asjas nr 2-10-36236 leidis kohus, et kaubamärgi puhul on eelkõige määrav üldmulje. Sellest tulenevalt on erinevuse tuvastamisel tähtis kostja kombineeritud, ruumilise kaubamärgi osa, mis kujutab tavapärasest pudelist oluliselt erineva kujuga originaalset pudelit. Kaubamärgi sõnalist osa tuleb hinnata koosmõjus kaubamärgi osaks oleva pudeli kujutusega.⁹¹

KaMS § 53 võimaldab asjast huvitatud isikul esitada kaubamärgiomaniku vastu hagi ning nõuda tema ainuõiguse lõppenuks tunnistamist. Asjas nr 2-11-3981 asus ringkonnakohus seisukohale, et nimetatud huvi tuleb tõlgendada kitsendavalt. Nimetatud sätte alusel saab vaidlustada teise isiku olemasolevat intellektuaalse omandi õigust ja asjast huvitatud isikute ring ei saa seetõttu väga lai olla. Lisaks leidis kohus, et KaMS § 53 lg 1 p-s 3 sätestatud mõjuv põhjus kaubamärgi mittekasutamiseks peab olema objektiivne põhjus, mis ei sõltu kaubamärgi omanikust. Tootearendus ja selleks kuluv aeg ei ole selle sätte tähenduses mõjuvaks põhjuseks, kuna neid saab kaubamärgiomanik oma tegevusega mõjutada.⁹² KaMS § 53 lg 1 p-i 3 tõlgendamist on käsitletud ka asjas nr 2-05-16024. Kohus leidis, et tugineda võib ükskõik millisele järjestikusele 5aastasele ajaperioodile pärast kaubamärgi registreerimist, mille jooksul ei ole kaubamärgiomanik talle kuuluvat kaubamärki KaMS § 17 tähenduses kasutanud. Periood, millele ainuõiguse vaidlustaja tugineda võib, ei pea algama tingimata kaubamärgi registreeringust. Kohus märkis ka, et kaubamärgi tegelik kasutamine tähendab kaubamärgi kasutamist vastavalt tema põhifunktsioonile. Kaubamärgi kasutamise tegelikkuse hindamine peab põhinema nende asjaolude kogumil, mille abil on võimalik kindlaks teha, kas kaubamärgi kaubanduslik kasutamine on tõeline, st eelkõige kaubamärgiga kaitstud kaupade

⁹⁰ TlnRnKo 17.03.2011 nr 2-10-18563 p-d 22-26. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 20.06.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁹¹ TlnRnKo 15.11.2011 nr 2-10-36236. (Jõustunud)

⁹² TlnRnKo 10.11.2011 nr 2-11-3981 p 68, 76. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 12.03.2012 määrusega menetlusse võtmata.

või teenuste jaoks vastavas majandussektoris turuosa säilitamiseks või loomiseks põhjendatuks peetaval kasutamisel, kaupade või teenuste olemusel, turu omadustel, kaubamärgi kasutamise ulatusel ja sagedusel. Domeeninimes kaubamärgiks oleva tähise kasutamine võib tähendada tähise kaubamärgina kasutamist üksnes eeldusel, et tarbija tajub domeeninime kasutamist kaubamärgina ehk tooteid eristava sümbolina.⁹³

Autoriõigustega seondvalt on kohus asjas nr 2-08-28642 leidnud, et autoriõigused kehtivad sõltumata nõude aegumisest. Autoriõiguse seaduse (AutÕS) § 38 lg 1 kohaselt kehtivad autoriõigused teosele kogu autori eluaja jooksul ja 70 aastat pärast tema surma. Hageja autoriõigusest tuleneva nõude aegumistähtaeg on aga TsÜS § 149 järgi 10 aastat. Kohus märkis teose osade kohta, et need on iseseisvalt autoriõigusega kaitstavad, kui nad on mingi tunnuse järgi jagatavad. Tantsuetenduse poos on aga teose idee ja kujund ning ei ole AutÕS § 5 p 1 kohaselt kaitstav.⁹⁴

Üks 2011. aastal tehtud ringkonnakohtu lahend puudutas ka **tööstusdisaini kaitset**. Pooled vaidlesid selle üle, kas kostja registreeritud tööstusdisainilahendus on uudne ja eristatav. Probleem seisnes eelkõige tõendamises. Tööstusdisaini kaitse seaduse § 8 lg 3 sätestab, et tööstusdisainilahenduse uudsuse ja eristatavuse kindlaksmääramisel ei võeta arvesse teavet, mille on 12 kuu jooksul enne registreerimistaotluse esitamise päeva või prioriteedinõude puhul enne prioriteedikuupäeva avalikustanud isik, kellel on õigus taotleda tööstusdisainilahenduse registreerimist, või muu isik, kes on saanud teabe nimetatud isikult tema tahte kohaselt või vastaselt. Ringkonnakohus märkis nimetatud normi kohta, et see „määrab ühtlasi ära ka asjakohased tõendid, mida saab kasutada vaidluses tööstusdisainilahenduse uudsuse üle.“⁹⁵

11. Tsiviilkohtumenetlus

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) §-s 392 on sätestatud **eelmenetluse ülesanded**. Muu hulgas tuleb kohtul eelmenetluses välja selgitada menetlusosaliste faktilised ja õiguslikud väited esitatud nõuete ja väidete kohta ning tõendid, mis esitatakse faktiliste väidete põhjendamiseks. Nagu varasematelgi aastatel, leidsid ringkonnakohtud ka 2011. aastal korduvalt, et maakohtud ei olnud asja menetlemisel täitnud eelmenetluse ülesandeid ning saatsid asja esimese astme kohtule uueks läbivaatamiseks. Näiteks olid sageli välja selgitamata jäänud menetlusosaliste faktilised ja õiguslikud väited. Asjas nr 2-10-4777 leidis ringkonnakohus, et kui pooled ei esita kõiki asja lahendamiseks vajalikke asjaolusid ning tõendeid, lasub kohtul vastav selgitamiskohustus. Lisaks peab selgitamiskohustuse täitmine olema dokumenteeritud selliselt, et kõrgema astme kohus saaks selle täitmist kontrollida.⁹⁶ Lisaks olid maakohtud ringkonnakohtute hinnangul sageli jätnud otsuse vajalikus ulatuses põhjendamata.

Asjas nr 2-10-11391 käsitleti **kohtuotsuse üllatuslikkust**. Kohus selgitas, et kohtuotsuse üllatuslikkus ei ole iseenesest veel otsuse tühistamise aluseks. Kohtuotsuses sisalduvad üllatuslikud järeldused saavad olla otsuse tühistamise aluseks üksnes siis, kui asjaolude, mida

⁹³ TlnRnKo 30.11.2011 nr 2-05-16024 p 38, 39. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 11.04.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁹⁴ TlnRnKo 20.04.2011 nr 2-08-28642. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 05.12.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁹⁵ TlnRnKo 21.12.2011 nr 2-11-5047. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 07.05.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁹⁶ TlnRnKo 26.01.2011 nr 2-10-4777 p 15. (Jõustunud)

menetlusosalised said nende üllatuslikkuse tõttu alles kohtuotsusest lugeda, arutamise korral menetlusosalistega oleksid menetlusosalised esitanud kohtule selgitused, asjaolud või tõendid, mis oleksid tinginud teistsuguse kohtuotsuse tegemise. Kui otsus on üllatuslik, kuid menetlusosalised ei oleks ka vastavaid asjaolusid teades saanud esitada asjaolusid, väiteid või tõendeid, mis oleksid toonud kaasa teistsuguse otsuse tegemise, ei ole otsuse üllatuslikkus selle tühistamise aluseks.⁹⁷

Korduvalt on ringkonnakohtud selgitanud ka **tõendamiskoormisega** seotud küsimusi. Näiteks asjas nr 2-07-47395 märkis ringkonnakohus, et TsMS § 230 lg-s 1 sätestatud üldise tõendamiskoormise kohaselt võib pool kasutada vastaspoole väite tõrjumiseks kaitsena vastuväidet omapoolseid tõendeid esitamata seni, kuni tõendama kohustatud pool ei ole oma väiteid tõendanud.⁹⁸

Palju esines vaidlusi selle üle, kes pooltest peaks **menetluskulud** kandma. Selles osas käsitleti mitmel korral **TsMS § 162 lg 4** kohaldamist, mille kohaselt võib kohus jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik. Üldiselt viidati Riigikohtu 26.01.2011 määrusele tsiviilasjas nr 3-2-1-142-10, kus Riigikohus on leidnud, et TsMS § 162 lg 4 rakendamine eeldab kõrgendatud standardi tuvastamist – ei piisa üksnes ebaõigluse või ebamõistlikkuse tuvastamisest, vaid tuvastada tuleb äärmine ebaõiglus või ebamõistlikkus. Näitena TsMS § 162 lg 4 kohaldamisest võib tuua tsiviilasja nr 2-09-14448. Maakohus oli tuvastanud, et hinnang, mille kostja ajalehes hageja kohta avaldas, oli õigusvastane, sellega tekkis hagejale mittevõrdne kahju ning kostja ei tõendanud, et ta ei olnud hagejale kahju tekkimises süüdi. Maakohus ei mõistnud hageja kasuks välja rahalist hüvitist, kuna leidis, et antud juhul olid kohtumenetlus ja kohtulahend piisavad, et kõrvaldada au teotamisega põhjustatud negatiivsed tagajärjed. Ringkonnakohus leidis, et sellistel asjaoludel on äärmiselt ebaõiglane jätta kostja menetluskulud hageja kanda ning jättis need täies ulatuses kostja enda kanda.⁹⁹

Menetluskulude jaotamist kaasomandi lõpetamise hagi korral on Tallinna Ringkonnakohus käsitlenud näiteks asjas nr 2-09-52419. Nimetatud asjas olid nii hageja kui ka kostja vastuhagis taotlenud kaasomandi lõpetamist. Kohus leidis, et seega lõpetatakse kaasomand eelduslikult mõlema poole huvides ning menetluskulude jagamisel ei saa lähtuda sellest, et kohus lõpetas kaasomandi ühe poole soovitud viisil. Kaaluda võib TsMS § 163 lg 1 alusel kas menetluskulude jätmist poolte endi kanda või jagamist võrdeliselt hagi rahuldamisele, võttes arvesse hüvitise suurust, mida pooled kaasomandi eest nõudsid ja mille kohus välja mõistis. Kohus viitas ka Riigikohtu 21.01.2009 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-138-08 ja 27.09.2010 otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-70-10.¹⁰⁰

Seoses tsiviilasja hinnaga võib välja tuua **pankrotimenetluses esitatud nõude tunnustamise hagi korral tsiviilasja hinna määramise** problemaatika. Pankrotimenetluses esitatud nõude tunnustamise hagi hinna määramisel on ringkonnakohus asjas nr 2-11-8243 viidanud

⁹⁷ TlnRnKo 01.07.2011 nr 2-10-11391 p 10. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 05.12.2011 määrusega menetlusse võtmata.

⁹⁸ TlnRnKo 09.11.2011 nr 2-07-47395 p 34. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 14.03.2012 määrusega menetlusse võtmata.

⁹⁹ TlnRnKo 05.10.2011 nr 2-09-14448 p 58, 59. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 16.01.2012 määrusega menetlusse võtmata.

¹⁰⁰ TlnRnKo 17.05.2011 nr 2-09-52419. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 14.09.2011 määrusega menetlusse võtmata.

Riigikohtu määrustele tsiviilasjas nr 3-2-1-21-10 ja tsiviilasjas nr 3-2-1-120-09.¹⁰¹ Mainitud lahendites on Riigikohus asunud seisukohale, et pankrotimenetluses esitatud nõude tunnustamise hagi korral on tsiviilasja hinna tähenduses tegemist tuvastushagis väljendatud varalise nõudega ning kohaldada tuleb TsMS § 125 esimest lauset. Kuna pankrotimenetluses esitatud nõude tunnustamine kohtumenetluses ei taga, et nõue rahuldatakse pankrotimenetluses, siis on kohtul TsMS § 125 esimese lause õigeks kohaldamiseks tarvis hinnata, milline on pankrotimenetluses hageja nõude rahuldamise tõenäoline ulatus.¹⁰² Asjas nr 2-11-8243 oli maakohus hagi hinnaks määranud 0 krooni. Ringkonnakohus leidis, et antud asjaoludel tuleks hagi hinna määramisel lähtuda TsMS § 125 teisest lausest, millest tuleneb, et kui hüve väärtust ei ole võimalik kindlaks määrata, loetakse haginõue mittevaraliseks, ja § 132 lg-st 1, mille kohaselt mittevaralise nõude puhul eeldatakse, et hagi hind on 1595 eurot. Seevastu asjas nr 2-07-39886 määras ringkonnakohus TsMS § 125 esimesest lausest tulenevalt hagi hinnaks 0 eurot, kuna hageja nõude rahuldamise tõenäoline ulatus oli 0 eurot.¹⁰³

12. Täitemenetlus

Enim leidis käsitlemist sundtäitmise lubamatuks tunnistamine. TMS § 221 lg 1 kohaselt võib **sundtäitmise lubamatuks tunnistamise** hagi esitada eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Hagi rahuldamine ei mõjuta täitedokumendi kehtivust ega õigusjõudu. TMS § 221 lg-st 2 tulenevalt on eelpool mainitud vastuväited kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. Ringkonnakohus märkis otsuses nr 2-09-17282, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi ei saa vaidlustada neid asjaolusid, mis on tuvastatud jõustunud kohtulahendiga. Nimetatud hagi eesmärk on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi enda või selle jõustumise kõrvaldamine.¹⁰⁴ Otsuses nr 2-10-10982 leidis kohus, et lisaks tasaarvestusele võib sundtäitmise lubamatuks tunnistamise aluseks olla ka pooltevaheline kompromiss, milles pooled on kokku leppinud, et nendevahelised vastastikused nõuded on lõppenud tasaarvestusega.¹⁰⁵

Asjas nr 2-09-31926 vaieldi selle üle, millises menetlusliigis on hüpoteegi rahakstegemine võimalik – kas täitemenetluses või pankrotimenetluses. Kohus asus seisukohale, et sellises olukorras oleks kohane õiguskaitsevahend TMS § 217 alusel esitatav kaebus kohtutäituri otsuse peale. Kui hageja leidis, et seaduse kohaselt ei oleks tohtinud täitemenetlust alustada, oleks tal olnud võimalik selle alustamist kohtutäituri otsuse peale kaevates vaidlustada. Hageja oli aga esitanud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi.¹⁰⁶

Lisaks sundtäitmise lubamatuks tunnistamisele tegeleti ka hagi enampakkumiseks kehtetuks tunnistamisega. TMS § 223 lg 1 kohaselt võib esitada **hagi enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks** muu hulgas siis, kui rikuti enampakkumise olulisi tingimusi. Asjas nr 2-09-25110 luges kohus enampakkumise olulise tingimuse rikkumiseks seda, et hagejal ei lubatud ühineda sundtäimisega (TMS § 149). Kohtutäitur lükkas ühinemisavalduse lahendamise

¹⁰¹ TlnRnKo 20.06.2011 nr 2-11-8243. (Jõustunud)

¹⁰² RKTkm 14.04.2010 nr 3-2-1-21-10 p 11 ja RKTkm 28.19.2009 nr 3-2-1-120-09 p 12.

¹⁰³ TlnRnKo 07.12.2011 nr 2-07-39886. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 02.04.2012 määrusega menetlusse võtmata.

¹⁰⁴ TlnRnKo 09.11.2011 nr 2-09-17282. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 12.03.2012 määrusega menetlusse võtmata.

¹⁰⁵ TlnRnKo 27.05.2011 nr 2-10-10982. (Jõustunud)

¹⁰⁶ TlnRnKo 10.06.2011 nr 2-09-31926. Riigikohus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 07.11.2011 määrusega menetlusse võtmata.

edasi, kuid samaaegselt tegi täitemenetluses toiminguid. Sellest tulenevalt ei saanud hageja osaleda täitemenetluses ja selle raames läbiviidud enampakkumisel sissenõudjana sissenõudja õigustega (TMS § 149 lg 2).¹⁰⁷

13. Pankrotimenetlus

Nagu varasematelgi aastatel, käsitleti ka sel aastal palju pankrotivarasse tagasivõitmise küsimust. **Kinkelepingu tagasivõitmise** kohta võib näitena tuua Tallinna Ringkonnakohtu 15.03.2011 otsuse asjas nr 2-10-14634. Kohus leidis, et kinkelepingu kehtetuks tunnistamise üle otsustamisel tuleb PankrS § 111 lg 1 p 2 (koosmõjus PankrS § 109 lõikega 1) kohaldamise eeldusena tuvastada muu hulgas, kas kinkega kahjustati võlausaldajate huve ning kas võlgnik muutus kinkimise tõttu maksejõuetuks. Kinkelepingu tagasivõitmine ei eelda võlausaldajate huvide teadlikku kahjustamist. Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks kinke puhul ei ole tähtsust sellel, kas kinkimise ajal olid võlgnikul olemas konkreetset võlausaldajad (vt ka Riigikohtu 03.11.2008 otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-90-08). Samas omavad tähtsust võlgniku kohustused kinkelepingu sõlmimise ajal ning võlgniku teod enne kinkelepingu sõlmimist, millest hilisemad kohustused tekkisid. Võlgniku maksejõulisust tehingu tegemise ajal saab hinnata üksnes tema vaidlusaluse kinkelepingu sõlmimisele eelnenud tegevusest kinkelepingu sõlmimise ajaks juba tekkinud või tulevikus tekkivate kohustuste ja nende täitmise võimaluste kaalumise teel. Võlgniku maksejõuetusest ja ka võlausaldajate huvide kahjustamisest ei saa rääkida, kui tehingu tegemise ajaks ei ole võlgnikul kohustusi ja võlgnik ei ole ka teinud tegusid, millest hilisemad kohustused võiksid tekkida.

Mitmed 2011. aastal tehtud ringkonnakohtute otsused olid seotud nõuete tunnustamisega. Asjas nr 2-10-44276 leidis hageja, et võlausaldajal on tema **nõude mittetunnustamise** korral kaks alternatiivset käitumisvõimalust: esiteks pöörduda otse kohtusse PankrS § 106 lg 1 alusel või teiseks nõuda uue nõuete kaitsmise koosoleku kokkukutsumist § 106 lg 2 alusel, kui ilmneb, et nõuete kaitsmise koosoleku kokkukutsumisel või selle pidamisel on rikutud seadust. Ringkonnakohtus asus **PankrS §-106** tõlgendamisel seisukohale, et § 106 lg 3 viimasest lausest ning lg 2 esimesest lausest tulenevalt saab nõude uuesti läbivaatamist taotleda vaid nõude osas, mis leidis nõuete kaitsmise koosolekul kaitsmist, s.o mille tunnustamisele vastu ei vaieldud. Võlausaldaja, kelle nõue jäi tunnustamata, saab vaid hagi korras tõendada oma nõude põhjendatust.¹⁰⁸ Seega ei nõustunud kohus hagejaga ning leidis, et hageja oleks üksnes PankrS § 106 lg 1 alusel saanud kohtusse pöörduda.

PankrS § 138 lg 1 kohaselt võib pandipidaja halduri nõusolekul vallaspandi eseme ise müüa. Tallinna Ringkonnakohtus leidis asjas nr 2-09-51941, et PankrS § 138 lg-s 1 sätestatud keelu rikkumine ehk pandipidaja poolt vallaspandi eseme müümine halduri nõusolekuta ei too kaasa tehingu tühisust TsÜS § 87 alusel.¹⁰⁹ Riigikohtus asus samas asjas vastupidisele seisukohale, s.o PankrS § 138 lg-s 1 sätestatud keelu mõtteks on keelu rikkumise korral tuua kaasa käsutustehingu tühisus.¹¹⁰

¹⁰⁷ TlnRnKo 27.06.2011 nr 2-09-25110. Riigikohtus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 21.11.2011 määrusega menetlusse võtmata.

¹⁰⁸ TlnRnKo 04.04.2011 nr 2-10-44276. Riigikohtus jättis asjas esitatud kassatsioonkaebuse 31.08.2011 määrusega menetlusse võtmata.

¹⁰⁹ TlnRnKo 08.02.2011 nr 2-09-51941.

¹¹⁰ RKTko 17.06.2011 nr 3-2-1-47-11 p 14.

Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Riigikohtu praktikale viidatakse kõikide valdkondade lahendites. Üldjuhul tsiteeritakse Riigikohtu seisukohti ning seostatakse need konkreetse kohtuasja asjaoludega. Riigikohtu seisukohti reeglina edasi ei arendata.

Tsiviilõiguse üldosa puudutavates lahendites leidis palju käsitlemist aegumine. Mitmetes tsiviilasjades oli küsimus selles, millise nõude osas on aegumine peatunud. Seejuures viitasid ringkonnakohtud vastavale Riigikohtu praktikale ning leidsid, et aegumine peatub ainult selle nõude osas, mis on kohtule hagiga esitatud. Teine valdav teema oli heade kommentega vastuolus olev tehing. Ka siin tuginesid ringkonnakohtud palju Riigikohtu praktikale.

Mittevaralise kahju hüvitamist puudutavates asjades leidsid ringkonnakohtud, et mittevaralise kahju olemasolu tuleb kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise korral eeldada. Viivise nõuete juures võib ära märkida kaks teemat – viivisenõude vastuolu hea usu põhimõttega ning arve vastuvõtmise kaudu arvel märgitud viivisega nõustumine. Esimese puhul leidsid ringkonnakohtud üldiselt, et kostjad ei ole esile toonud selliseid erandlikke asjaolusid, mis annaksid aluse hea usu põhimõttest lähtudes jätta viivis välja mõistmata. Teise puhul leiti üldiselt, et arve vastuvõtmine ei tähenda veel seda, et arve vastuvõtja nõustub arvel märgitud, kuid eelnevalt kokkuleppimata viivise määraga.

Töövõtulepingute pinnalt tekkinud vaidlustes leidsid korduvalt käsitlemist töö lepingutingimustele mittevastavusest teatamise ning töö vastuvõtmise kohustuse küsimus. VÕS § 313 lg 1 alusel üürilepingu erakorralise ülesütlemisega seoses tuli ette vaidlusi, kus üürnik tahtis lepingu üles öelda põhjusel, et kaubanduskeskuse külastajate arv ei olnud piisav. Liisingulepingu ülesütlemist puudutavates kaasustes rõhutasid ringkonnakohtud korduvalt, et liisingueseme väärtus tuleb kindlaks teha liisingueseme liisinguandjale tagastamise aja seisuga. Oluline on eseme väärtus ehk kohalik keskmine müügihind tagastamise ajal. Tähele panna võis, et ringkonnakohtud saatsid mitu korda asja maakohtule uueks läbivaatamiseks põhjusel, et liisingueseme turuväärtuse määramisel olid maakohtud eelmenetluse puudulikult läbi viinud.

Tüüpiline probleem elamuõiguse vallas oli selle kindlakstegemine, kui palju peab korteriühistu liige majandamiskulude eest maksma ning sellega seonduv tõendamiskoormise jaotus. Ringkonnakohtud tuginesid sellistes vaidlustes reeglina Riigikohtu otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-53-10.

Tööõiguse alastes vaidlustes oli uuritaval perioodil mitu korda küsimuseks see, millal võib tööandja töölepingu töötaja kohustuse rikkumise tõttu ilma eelneva hoiatuseta erakorraliselt üles öelda. Kuna asjaolud olid igal korral erinevad, ei saa teha üldist järeldust selle kohta, kas esineb üldine suundumus seda tüüpi asjade lahendamisel.

Kaasomandi lõpetamiste vaidlustes viitavad ringkonnakohtud palju Riigikohtu seisukohtadele. Näiteks leitakse, et kaasomandi lõpetamise nõude peab kohus lahendama poolte huvide kaalumise, lähtudes õiglusest. Selline kaalumine on kohtu diskretsiooniotsus, millesse saab kõrgema astme kohus sekkuda vaid juhul, kui kohus on ületanud diskretsioonipiire. Kinnisomandi kitsendustest leidis eelkõige käsitlemist juurdepääs avalikult kasutatavale teele.

Perekonnaõiguses esines kõige rohkem alaealise lapse ülalpidamist puudutavaid vaidlusi. Ringkonnakohtud asusid reeglina seisukohale, et elatise vähendamine alla seaduses sätestatud miinimummäära on võimalik üksnes erandlikel juhtudel, seaduses sätestatud eelduste esinemise korral. Töövõimeline ülalpidamiseks kohustatud isik peab leidma võimaluse enda alaealise lapse ülalpidamiseks. Seega ei anna väike sissetulek alust elatise väljamõistmiseks alla miinimummäära. Elatise suuruse muutmisel kohaldasid ringkonnakohtud TsMS § 459.

Üheks ühinguõigust puudutavaks teemaks oli juhatuse liikme vastutus pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral (ÄS § 180 lg 5¹). Ringkonnakohtud olid üldiselt ühel meelel, et võlausaldaja kahju hüvitamise nõue tuleb kvalifitseerida VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi. Nende vaidluste puhul saatsid ringkonnakohtud mitu korda asja maakohtule uueks läbivaatamiseks. Seda eelkõige põhjusel, et madalama astme kohus oli rikkunud menetlusõiguse norme ning jätnud asja lahendamiseks olulised asjaolud välja selgitamata.

Intellektuaalse omandi kaitse vallas tehtud otsused puudutasid põhiliselt kaubamärgi õiguskaitset. Eelkõige vaieldi selle üle, kas kaubamärk on identne või sarnane varasema kaubamärgiga. Üldiselt leidsid kohtud, et erinevuse tuvastamisel on oluline kaubamärgi üldmulje. Intellektuaalse omandi kaitset puudutavad kohtuasjad on ühed vähesed, kus kohtud viitavad Euroopa Kohtu praktikale.

Täitemenetluses oli põhiliselt tegemist sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagidega. Pankrotiõigust puudutavates otsustes olid põhilisteks teemadeks pankrotivarasse tagasivõitmine ning nõuete tunnustamine.

Menetlusõigusega seonduvalt võib välja tuua, et sageli leidsid ringkonnakohtud, et madalama astme kohus on eelmenetluse puudulikult läbi viinud. Ette heideti näiteks selgitamiskohustuse täitmata jätmist. Lisaks käsitleti palju tõendamiskoormise ja menetluskulude jaotamise küsimusi. Probleemaatiline oli ka see, et madalama astme kohtud jätsid kohtuotsuse vajalikus ulatuses põhjendamata.